

POPOTNIK

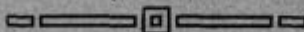
▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXIX.

Štev. 4.

VSEBINA:

1. Avguštin Požegar: Telesni siločut in njegova higijena	97
2. Dr. L. Janišta in Drag. Přibil: Bolno dete	103
3. Fr. Kocbek: Kako se naj obravnava „oko“ na vseh stopnjah ljudske šole s higijenskega stališča?	108
4. Janko Polák: Spisje v prvem šolskem letu	113
5. H. Čok: Edmondo de Amicis	115
6. Dr. K. Ozvald: Reforma zrelostnega izpita na srednjih šolah	117
7. D. P. („Komensky“): Zakaj nekateri učenci ne dosegajo v šoli zahtevanih uspehov?	119
8. Književno poročilo	120
9. Razgled: Listek 124 — Pedagoški paberki 125 — Kronika	127

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

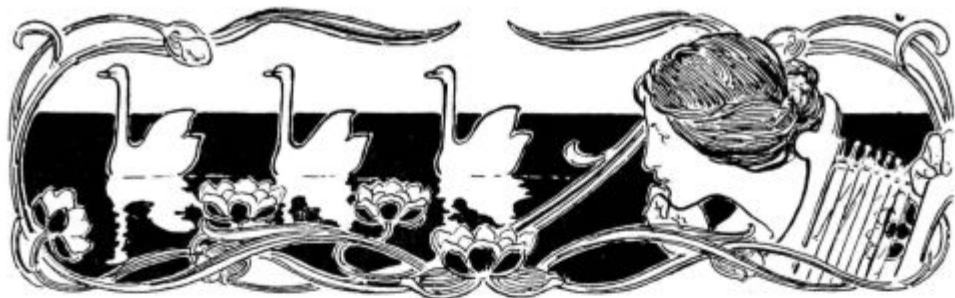
Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Telesni siločut in njegova higijena.

Piše *Avguštin Požegar.*

(Dalje.)

ko rečemo, da je življenja znak gibanje telesa, tedaj je življenje gibanje in gibanje življenje. To dejstvo gledamo pri vseh organizmih, a vendar ga ne vidimo vsi z duševnim spoznanjem. Žal in čudno je, da spoznanje in priznavanje te naravne resnice le polagoma prodira, in da se ga od druge strani še v toliki meri zavira.

Krivda na tem je najbolj pomanjkljivo poznanje ali nepoznanje človeškega organizma po njegovi naturi ter mnenje, da ima veljavo za človeka le njegov duh. Iz zgolj sebičnih ozirov želi vsak človek, da bi mu ne nasprotovala človeška okolica. Vsako nasprotovanje pa je na sebi gibanje v tej ali drugi smeri in mirno stanje sodruga ugaja človeku, kadar mu ne daje neprijetnega povoda, na reakcijo ali upor. Če so tedaj otroci mirni in ne govoré mnogo, je to njihovim roditeljem in učiteljem najbolj všeč, ker jih tako najlažje vladajo. Pri tem pa se čestokrat prezre dejstvo, da telesno mirni otroci niso vedno najboljši tudi v mišljenju in čutenju. Čestokrat čakajo le prilike, da pokažejo svojo notranjo pokvarjenost, ki so jo prikrivali do prilike.

Po naših versko-nravnih načelih in naukih smo odgojeni tako, da opišemo in sodimo človeka vrednost le po njegovem duhu. Pri nas velja dualistično naziranje človeške narave. Francoski filozof in jezuit Deskartes je sicer priznal tudi višje organiziranim živalim duha, a mislečo in čutečo dušo pripisuje le človeku. Odtod menda izvira zaničevalno in sirovo, neusmiljeno ravnanje z živalmi, ki ga opazujemo pri mnogih osebah. Mi verujemo, da stanuje duša le mimogrede v človeku. Duši pripisujemo vso veljavo, a telesa ne čislamo, ker je minljivo in ker iz njegovih materialnih svojstev izvira vse zlo in hudo na zemlji.

V to vprašanje se ne moremo spuščati, omeniti pa smo ga morali, ker ima rešitev tega vprašanja za telesno zdravje človeško pomen.

Če bi upoštevali pri odgojevanju mladine le duha, prišli bi do absurdne trditve, da ovira telo razvijanje duha, da bi bilo tedaj najboljšo, ako bi človek ne imel telesa ne telesnih nagonov in potreb.

Otroci bi naj bili že v prvih letih modre glavice, polne vzvišenih misli; kazali bi naj le nekako „eterično“ bivanje v dolini solz ter odrekli vsem terjatvam življenjskih sil.

Narava, modro uravnana po modrosti Stvarnika, ne pozna nobene prisiljenosti in na vsako akcijo se oglašča reakcija. Do smrti človeškega organizma, ne more duh ničesar brez telesa, telo ničesar brez duha. Ljudje, ki zahtevajo le gojitev duha, so zabredli na enostransko stališče ter pozabili, da prinaša užitek zemskega življenja le zdravo telo pod vodstvom zdravega duha.

Filozof Haekel in drugi dokazujejo, da človek nima dvojne nature. Po njihovih mislih je človeška duševnost le pojav delovanja višje organiziranih možganov in tedaj od telesa odvisna in neločljiva, Haeklu in njegovim pristašem ne prikimavajo vsi drugi filozofi; saj sploh ni človeka, ki bi imel ves svet za sabo. Tudi mi smo preskromni, da bi hoteli njihove nazore podpirati ali razdirati, a toliko smemo misliti, da vzamemo to za nas, kar spoznamo za telesno človeško zdravje kot potrebno in koristno.

Peta božja zapoved in zdrava človeška pamet in šolski predpisi nam narekujejo: „Ne ubijaj!“ Ker pa mi materialnega duha ne moremo neposredno ubijati, misliti je le na telo, ki ga ne smemo v razvijanju zadrževati in polagoma ubijati.

Za ljudi, ki se pečajo z odgojo, recimo naravnost, za vse ljudi, imajo spoznanja in dokazi monistiške filozofije največjo vrednost. Ako vemo, da ima človeška duševnost svoj sedež v možganih — in temu pritegne tudi jezuit Deskart — tedaj vemo, da so človeška, dušna zaznavanja le pojavi fizijološkega življenja možganov.

To spoznanje za naš posel zadostuje, ker smo prepričani, da so otroške duševnosti le produkti, učinki življenjskih sil v možganih. Vsakdanje življenje nam sicer kaže, da katerabodi alteracija v možganih povzroči alteracijo duševnega dela.

Človeške duševnosti so torej navezane na materialne možganske sile, ki ne trpe nobene prenapetosti, sicer izgubijo svojo prožnost. Uvidimo lahko, da so omenjena človeška spoznavanja vsled omejenosti možganskih sil.

Preprosto ljudstvo kaj malo ali nič ne ve o tem, da je duh človeški le delo možganov, ampak ne sluti o tem nič ali pa ima svoje nazore. Sploh upošteva preprosto ljudstvo le duha, zahteva vse popolnosti človeške, a le od drugih — pri sebi najde za vsak pogrešek opravičbo. — Vsled teh enostranskih nazorov se ne pripoznavajo telesne vrline in čilosti kot veljavne

vrednosti na sebi, ampak morebiti le v dosego različnih namenov. Snaženje in negovanje telesa se ne godi radi telesnega zdravja, ampak radi lepote itd. in zato se umivanje kože večkrat opušča, in gleda se le na lepo obleko itd. Mi zasledujemo snaženju motiv, ki ni ozir na kulturo telesa, ampak iskanje dopadenja itd. Zato vidimo čestokrat, da se oblačijo roditelji, bratje, sestre itd. prav lepo, a otroke, manjše brate, sestre pustijo v blatu in borni obleki, misleč, da ti nimajo vzroka kazati svetu, kar imajo. Seveda pa kažejo to, česar nimajo. Mladi dorasli gredo na ples i. dr., a otroci se ne smejo kretati, ker je to grdo, nedostojno ali celo moti dotičnika v spanju, ki je prišel utrujen od „dobre volje“.

A kaj ima vse to opraviti s telesnim otroškim siločutom? Rečem, da je vsaka prepoved otroškega gibanja — seveda naravno-nedolžnega — krivica napram otroku, ker izvira največkrat iz nerazpoloženosti doraslega, iz njegovega nepoznanja otroške narave ali pa iz navadnega gospodovanja nad slabim otrokom. Ne smemo vedno misliti, da je vsako otroško kretanje naperjeno proti naši želji po večnem miru in da moramo vsako besedo otroško meriti z modrostjo doraslih ter ga radi tega siliti na vedni mir in molk. Pri otrocih velja načelo: „kretaj se in govori, ker to telesu dobro stori“ — za dorasle pa: „Vodi otroke in jih goji — da ne bodo nori.“

Otroku jemati priliko prostega gibanja in kretanja je zavirati mu razvijanje telesa ter mu krajšati dobo življenja. Tako je tudi pri živalih, ki imajo višji življenski ustroj. Slučaji, ki sem jih sam opazoval, nam bodo stvar pojasnili.

Fant je vlovil po naključju veverico ter jo izročil moji hčerki. Ta je djala ubogo živalico v kletko, v kateri ni imela dovolj prostora za svoje telovadbe. Vedno sem nagovarjal hčerko, da izpusti ljubko živalico ter ji da prostost, ki jo zna veverica toliko spretno rabiti. Vsa prigovarjanja so bila zastonj, kajti hčerka je imela veliko dopadenje na veverici in stregla ji je na vse načine z lešniki, orehi i. dr. Opozoril sem jo, da veverica ne bo dolgo živela, kajti pogoj njenega živahnega življenja je živalci odvzet. Pojemanje živahnosti je bilo očitno od dne do dne. Nekega dne sem veverico izpustil. Ni mogla več teči, še manj tekati. Moja hčerka je mislila, da je postala veverica krotka in neboječa. Pustila sva veverico zunaj kletke — a poginila je tekom treh dni. Morebiti je bil vzrok pogina drug, a jaz sem ga pripisoval le zatrenju in zadušenju telesnih sil.

Dolgo časa ujete ptice ne zlete nikamor, ker so mišice njihovih kril izgubile potrebno moč in prožnost. Tudi domače živali nas uče o potrebnosti gibanja marsikaj. Če izpustimo perutnino, n. pr. race, gosi, kure iz hleva, ki so bile v njem več časa zaprte, takrat zaplahutajo — bi rekli od veselja na prostosti — s krili, jih razpnejo, tekajo sem in tja in se glasijo vsaka po svoje. Teleta, žrebeta, prasci itd. tekajo po dvorišču, če jih izpustimo iz zaduhlih, tesnih hlevov, kjer so jim noge skoraj odrevenele.

Celo stari konji, voli itd. se videzno veselijo prostosti ter rezgetajo in mukajo. Svinja, ki jo pitamo na debelost in ki je vedno zaprta, kaže neokretnost in skoraj nezmožnost do hoje, ako jo izpustimo na prosto.

Toda čemu navajam vse to? Mislím na dokazano resnico, da velja prirodni zakon o potrebnosti zadostnega gibanja ne le za živali, ampak osobito tudi za človeka, ki ima toliko členkovito, za gibanje vstvarjeno telo. Ne vem si najti razloga, zakaj bi pri človeku zavirali to, kar narava zahteva, zakaj bi ne umevali njenih splošno veljavnih migljajev! Saj vemo, da „Naturalia non sunt turpia“.

Vse zdravo se veseli na gibanju in kjer se gibanje čezmerno zatre ali zataji, tamkaj telo hira in zdravje gine. Jetnikom je najgrozovitejša kazen manjkanje prostosti in dovoljnega gibanja, zato žele rajši umreti kakor dolga leta umirati.

Zgoraj smo omenili, da je sedež ali organ človeške duševnosti poloblo glavnih možganov. Antropologija in somatologija nas učita, da se razvija ta najnežnejši in najimennitnejši del človeka najpočasneje. Ta resnica je tudi lahko uvidna in razumljiva, če pomislimo, da morajo možganske sile obvladati potom zaznavanja po čutilih, oziroma čutnih živcih nepregledno množico predmetov, dogodkov itd. Kretanje z nogami, rokami, sploh kretanja s telesom so prvi in skozi nekaj let trajajoči znaki telesnega življenja. Otroci šolske dobe še nimajo tistega duševnega obzorja, da bi zamogli zasledovati posledice nedelavnosti, nepozornosti pri pouku v prihodnje življenje, ker resnobe in pogojev življenja po notranjosti ne poznajo. Jim se gre bolj za trenutek, ki jim je tem slajši, čim več telesne prostosti jim ponudi.

Ne pričakujem, da bo kdo mislil: otrokom gre popolna prostost. Deček, ki se je naučil že v prvih letih svojega življenja nadlegovanja, morebiti nevljudnega občevanja s tovariši — ni več prost, ampak vjet v nelepah navadah kot žrtev neugodnih življenskih okolščin. O takih ne bomo razpravljali; govorimo le o siločutu kot takšnem in o njegovem pomenu za telesno zdravje. Razumnejši krogi in sloji človeške družbe že upoštevajo naravno živahnost otrok kot znak telesnega zdravja. Oni kažejo veselje na igrah in rajanju otrok, uvideč, da se bodo razvila mlada telesa v čila, krepka in podjetna. Oni vidijo, da zaviranje pojavljanja telesnih sil in pretirani napor možganskih sil škoduje razvitku telesa ne le na škodo dotičnega otroka, ampak tudi na škodo človeške celokupnosti.

Uradniki, ki vsled svojega poklica pogrešajo prilike za zadostno telesno gibanje, sede mnogokrat slabovoljni in jezljivi pri svojih aktih, napenjajoč le svoje možganske sile. Komaj čakajo razvedrila v družbi svojcev in tovaršev ali v prosti naravi. Pred uradnim časom dobe komaj toliko časa, da gredo po ulicah parkrat gorindol, kajti gibanje je zdravo in priporoča jim ga zdravnik. Delajoče sile telesnega organizma kažejo vedno tendenco po

gibanju, a poklic nalaga zatajevanje siločuta, dopušča premalo gibanja in odtod izvirajo čestokrat nesoglasja med fizijološkimi funkcijami, ki bomo o njih pozneje govorili. Srečen tisti, ki si je na podlagi zdrave prirojene konstitucije okrepil svoje telo, da ga lahko čimdalje podira in razdira.

Toda vrnimo se k otrokom. Otroci na kmetih so navadno krepke postave in zdravega telesa. Do šolske dobe žive prosto, dobivajo povprečno tečno hrano in dihajo saj v poletnem času zdrav zrak. Razvajeni in omehkuženi niso, zato prihajajo iz sobe v sneg brez papuč, ki jih priporočajo otroški prijatelji zoper prehlad.

Do šolske dobe živijo otroci naravno, toda povprek le telesno. Duha otroškega se redkokdaj kdo loti, izjemoma nekaterih molitvic, ki si jih otrok mora pomniti.

Drugače postane otroško življenje, kadar ga začne voditi in ravnati šola.

Rekli smo že, da šola meri na duh, a žal, da prinesejo otroci tudi telo, prepreženo z žilami, napolnjenimi z živlenskimi sokom. Pogrešno bi postopal učitelj, ki bi se ne oziral na prehod od domačega prostega življenja v šolsko življenje, ki nalaga otroku duševno možgansko delovanje, a telesnega gibanja mu več ali manj vzame. Ako bi napenjali in natezali otroške možganske sile, gibanje telesa pa z raznimi sredstvi prepovedovali, postali bi otroci boječi, v obrazu blede vsled krčenja srca in srčnih žil in neokretni v vedenju. To so znamenja zaostajanja v telesnem razvijanju.

Učitelji imamo predpise, ki se moramo po njih ravnati in ki nam ne dopuščajo postopanja po lastnem prepričanju. Šolski in učni red priporoča gojitev iger, a šolski redi za nekatere okraje zahtevajo disciplino, ki je podobna vojaški. Sestavljeni so kakor vežbni in službni pravilniki pri vojaki. Jaz mislim, da je velika razdalja med vojaškimi novinci in med šolskimi novinci, med starimi vojaki in med starimi učenci in da ne gre meriti vseh po istem kopitu. Vrednost reda pa upoštevam in cenim vsekakor tudi jaz, ko poznam vojaštvo in otroštvo iz lastne izkušnje. Med redom pri vojaki in med redom pri šolskih otrokih je zopet velik razloček. Kdo bo primerjal doraslo telo vojaka z nedoraslim in slabim telesom šolskega otroka? Pomislimo nadalje, da so vojaške vaje in vežbe telesne vaje, ki se gode v prosti naravi in v zdravem zraku. Vojaki morajo sicer večkrat hoditi po več ur, toda to jih krepi tembolj; nikdar pa jim ni potrebno sedeti kje „Habt acht“ skozi 6 ur, kakor šolski otroci. Sicer dovolj na tem, ker vsakdo lahko stvar razmotriva in uvidi, da vojaška disciplina ne more biti nikdar šablona za ureditev šolske discipline, kakor to nekateri želijo. Pripomnimo še le toliko, da imajo vojaki pri zdravejših opravkih več prostega časa kakor šolski otroci višjih oddelkov, in da velja tamkaj tekanje, skakanje, rovanje i. dr. kot zdrava telesna vaja, pri otrokih pa kot nespodobna razposajenost.

Pred seboj imam „Šolski red za šolske okraje Maribor, Slov. Bistrica in Sv. Lenart.“ Tamkaj čitamo: Das Laufen und Lärmen vor dem Schul-

hause ist den Schülern untersagt.“ Vem, da je neumestno po divje tekati in čez mero vpiti. A da bi bilo mogoče in z ozirom na telesno higijeno priporočljivo, prepovedati otrokom vsako tekanje pri šoli, tega ne verjamem. Slobodno tudi trdim, da ni šole, pri kateri bi se otroci zbirali kakor akademiki v vseučiliščnem vestibulu. Ako pa otroci tekajo, se smejejo in vpijejo kljub prepovedi in kljub sitnim opominjanjem in žuganjem, tedaj so predpisi iluzorični — in mesto njih so bolj primerni naravno-mirni pouki v obliki občevanja učitelja z igrajočimi otroci. Ni treba vsega dopuščati, ne prepovedati, a voditi z besedo in z zgledom je treba vse. Ni treba vprašanja: „Zakaj tekaš kakor divjak?“ Dovolj je, ako rečeš: „O, ti tekaš pre-naglo, bodeš padel!“ Saj vsakdo ve, zakaj zdrav otrok teka in vpije, a bolan se poslanja, sedi in molči.

Revni otrok! Kam prideš, nikjer nisi prost. Povsod skoraj te ima svet v okovih. Ponoči spiš — v šoli sediš. Kadar greš k šoli, pojdi dostojno, da ne boš razposajen in da ne boš užalil lepočutja ljudi. Vse ti ovira otroško veselje, greni življenje in vsiljuje ti nevrastenijo že v mladih letih. Toda zdrav tvoj narav ti priskoči — hitro se parkrat prekucneš, kadar te učitelj ne vidi, in utešil si gibni nagon, ki se mu ne moreš zoperstavljati iz nravnih ozirov.

Bodimo prepričani, da otrok ne teka iz zlobnosti, ampak zgolj iz otroške narave in da otroška živahnost ne bo rodila puntanja zoper družabni red, ako so le vse druge razmere z ozirom na odgojo in življenje urejene.

V istem šolskem redu sem tudi čital zapoved: „Der Lehrer ist mit vollständiger Ruhe zu erwarten.“ Ne bom trdil, da ni učitelja, ki bi ga pričakovali njegovi učenci v popolnem miru; a meni se še to ni prigodilo, še takrat ne, ko je vstopilo o priliki hospitacije v moj razred 18 učiteljev in učiteljic, ki bi mi bili otroke rajši „fascinirali“ kakor jaz kot vsakdanja prikazen. Niti na univerzi nismo bili slušatelji popolnoma okameneli, ko je vstopil gospod profesor. Le pri vojaki, v šoli prostovoljcev, se je zaklicalo pri vstopu podavatelja „Habt acht“ in takrat smo seveda napeli pozornost, toda ne za 6, ampak le na 2 do 3 ure.

Čenjeni čitatelji! Ne mislite nikakor ne, da hočem načela in stebre šolskega redu rušiti. Morebiti čutite vsi pri vsakdanjem težavnem šolanju, da se rušijo takšne zapovedi popolnoma naravno. Siločut otroški je naraven, ne more in ne sme se na daljni čas zatreti nenaravno. Kaj porečemo k tej uredbi: „Die Hände müssen während des Unterrichtes auf der Tischplatte oder rückwärts verschränkt gehalten werden und die Füße müssen auf dem Boden ruhen.“

Je-li to mogoče? Bi-li mogli učitelji, zbrani pri uradnih konferencah, sedeti tako in mirno, recimo skozi tri ure? Otrok ne more brez škode za telesno zdravje sedeti v taki poziciji niti eno uro, še manj šest dnevni ur. Smelo trdim, da bi bilo to ubijanje telesa in duha, da bi bilo to neznosna

muka. Sreča je le, da ni učitelja, ki bi zamogel šolsko mladino v to muko spraviti s šesturnim vedno interesantnim poučevanjem ali s silnimi sredstvi.

Iz ust nekega c. kr. šolskega nadzornika sem slišal izjavo, da je on pristaš pedagogike, ki sloni na veselosti v ravnanju z otroci. Jaz mu pritegnem popolnoma, kajti veselost je pojav telesnega zdravja in je odgojno sredstvo, ki ne kvari telesnega zdravja ter ne draži otroškega duha. Ako pa zahtevamo od otrok preveč zatajevanja telesnih nagibov, pridemo na naraven odpor, ki podira šolsko disciplino in nam ruši veselje do dela. Zdrav in vesel učitelj najde najlepše zaupanje pri svojih učencih — nemirni so menda tuintam, da jih treba poravnati s priljudno resno besedo, a če pride do prilike, kažejo mu otroci naklonjenost, ki mu sega v srce, ga navdaja z zadoščenjem in mu obeta najlepši sad trudapolnega dela. (Dalje.)

Bolno dete.

Češki napisal dr. L. Jeništa,¹ poslovenil Drag. Přebil.

Ze od nekaj je otroška duša predmet opazovanja, in vsak filozofski nauk jo je sprejel v svoj program, bodisi v najstarejši dobi (Plato, Seneca, Rousseau, Tain), bodisi v najnovejši, ko so začele delovati cele „šole“ otroških psihologov. (Na Češkem prof. Čáda, na Ruskem Večajev, v Galiciji David, na Angleškem Sully, na Švedskem Key, na Nemškem Kraepelin, v Ameriki G. Hall in drugi.) Misel je ubrala kmalu praktiško pot in v novejši dobi so se ustanovila mnoga društva (zlasti v Ameriki od l. 1833. in na Nemškem, Jena 1898), ki so propagovala pridobljena izkustva v pedagogiki in vzgoji mladine.

Mnogo pozneje so se jeli zanimati za proučevanje abnormalnih otrok, in sicer bolj pod vplivom humane ideje, nego vsled želje, se približevati duši bolnih otrok, četudi uprav bolezen zapušča v otroški duši vrsto skaz,

¹ Glej Ped. Rozhl. št 5 (za februar) 1908.

globokih brazd, po katerih je treba urediti pedagoška načela in izpreminjati vzgojno smer. Avstrija izkazuje 919.743 otrok brez šolskega pouka, a v tem številu je 70% otrok, katerim onemogočuje šolski poset, bodisi telesna ali duševna bolezen. V tujini se zanimajo za takšne otroke posebni zavodi, pri nas pa so prepuščeni ti siromaki životarjenju, zaviti v meglo nevednosti, ki je nikdar ne ozlati žarek solnca. Poleg teh pozabljenecv pa še bistvujejo tisoči abnormalnih otrok, ki so uvrščeni v šolske klopi; pri njih duševni nedostatki niso zavzeli tako jasne oblike, da bi jih vzgojne uredbe izločale iz svoje sredine, a tu je vendar treba posebne individualizacije in razumevanja duševnega življenja teh bolnih učencev.

Po svoji dovzetnosti je otroška duša zrcalo ne samo okolice, ampak tudi vsake izpremembe nežnega organizma; često zapaščajo nasledki pre-stanih bolezni ali na videz neznatna bolehnost v duševnem stanju takšne izpremembe, da se duša takšnih revčkov popolnoma razločuje od duše zdravih otrok. Nravna odgovornost učiteljev je v tem oziru velika, in vestni vzgojevalec, ki ne seznanja samo svojih gojencev s kulturnimi zahtevami, ampak se trudi potom vzgoje značaja izbrusiti iz robovitega kamna svetlo ploščo, ki se bode neprenehoma lesketala, stoji tu pred zverženim problemom, na katerega se ne da oktrojevati nobenega merila fermanov in šablon, ampak kjer je treba posebnih potov, ki nam jih kaže spoznavanje vsled bolezni izpremenjene duše.

Nedostatki, ki provzročajo psihiške izpremembe, so česti pojavi vsakdanjega življenja, ki se dajo shematiško ponazoriti:

1. Bolezni vsega organizma: rahitis, malokrvnost, nalezljive bolezni, tuberkuloza.
2. Bolezni možganov in živcev: nervoza, histerija, horeja, bolezni mozgovih mren in tkanin, epilepsija.
3. Bolezni čutil in govoril: jecljanje, naglušnost, slab vid.
4. Razne bolezni: alkoholizem, bolezni ogrodja, prebavil i. dr.

Ni namen te razprave razvijati detajlnih podrobnosti, razkazovati skupnost vseh elementov, ki provzročajo npravne in etiške posebnosti v notranjem otroškem življenju. Ponazoriti hočem samo na nekolikih tipih, ki so jih opazovali zdravniki, ono trepetanje duše, po katerem sodi učitelj značaj, nadarjenost in obnašanje svojega gojenca, a po spoznanih posebnostih upravlja svoj končni sod.

Rahitiško dete, ki pri napredovanju bolezni kaže tudi v poznejši starosti somatiške posebnosti, kakor zvite dolge kosti in povečano glavo, je česti pojav v šolski klopi. Jeza prehaja pri njem večkrat v besnost, kakor svedoči naslednji slučaj:

Josip Houdek, sedemletni učenec ljudske šole v B. z izbornim napredkom, se je igral med poukom z uro. Učiteljica ga je pokarala, a deček je

tako zbesnel, da je skočil na okno, opraskal z nohti učiteljčin obraz in vgriznil šolskega slugo.

Zanimiva je klasifikacija osem rahitiških otrok, izmed katerih je dobilo iz računstva šest prav dobro, dva dobro; sploh pa kažejo ti otroci več nadarjenosti za realne predmete.

Malokrvno dete: bolezen je opaziti v vsej pojavi, ima blede ustne, usta, dlesne, oči, je utrujeno pri telesnih kretnjah; duševno delo je počasno, dete je razdražljivo in občutljivo. Ponašanje tega otroka se često krivo sodi.

A. Burešova, 11letna učenka ljudske šole, je v šoli večkrat kaznovana, ker med poukom zaspi. Kazen ni imela uspeha, ker sta utrujenost in spanje znaka njene bolezni.

Pogostoma se pojavlja pri teh učencih čudno ojačenje kakšne lastnosti, zlasti čistilakomnosti.

J. Kašpar, učenec I. gimn. razreda, malokrven, ki se je lečil pred leti vsled sladkorne bolezni v toplicah, je bil prisoten pri posvetovanju očeta z zdravnikom. Oče je vprašal zdravnika, ali bi naj vzel otroka iz šole za eno leto, ali pa bi ga naj pustil v gimnaziji brez ozira na končni uspeh. Mali gimnazijalec je energiški dejal: „Slab učenec nočem biti, ali bolehati, ali se učiti.“

Nalezljive bolezni zapuščajo često slabe posledice za duševni razvoj otroka. Bodisi da jih oslabe, bodisi da povzročajo nastanek tipov moralne insanitete. Navajam primer:

Sekstan, sin stotnika, je prestal pred tremi leti davico s škrlatico. Od tistihmal je nazadoval v šoli, četudi je bilo očetu mnogo do tega, da vstopi v kadetno šolo. Poprej mirni, nadarjeni mladenič zanemarja svoje dolžnosti. Njegov značaj se zrcali v sledečem razgovoru z očetom, kateremu sem prisostvoval.

Sedeli smo v stranski sobi, kar se zmislil stotnik, da bi se prepričal, ali se uči njegov sin v spalnici. Odprl je dveri, a ko je videl sina pri delu, je pokimal: „Le uči se.“

Ko je sin to slišal, vrgel je knjigo na tla, in ni ga bilo mogoče pregovoriti, naj nadaljuje svoj uk. Končno se je zjokal in dejal: „Zakaj mi to pravite, ko to slišim, vedno prestajam delati, samo da Vam ne bi bil povolji.“

S tuberkulozo dedno obteženi otroci sicer ne kažejo psihiških tipov, a odlikujejo se po živi reakciji na vnanje vtiske.

V rodovini, obteženi po očetu in materi, sem opazoval pet šolo obiskujočih otrok, dva dečka in tri deklice. Njih napredek je bil v računstvu, zgodovini in prirodopisu dober, v slovnici in veronauku prav dober.

Zlasti v šolah na deželi ni mnogo nervoznih otrok, a posebnosti v duševnem življenju teh otrok so tako značilne, da so za vzgojevalca posebno pomenljive.

Razpoloženost prehaja v razpoloženost, ti otroci so lahkomišelní, nemirni, sovražijo nekatere predmete in osebe, ljubezen prehaja hitro v sovraštvo, živahnost v utrujenost, jok v smeh, dobrota v hudobnost, ledeni mir menja z živim refleksnim kretanjem.

Otrok z razvito živčno boleznijo je učitelju v šoli težko breme, in njega vzgoja zahteva tako posebnih in različnih ukrepov in strokovnega znanja, da niti šola niti učitelj ne premoreta vsega in je treba zdravniške pomoči.

Praktiški je važno za učitelje, da ne smejo ni najmanje telesno kaznovati nervoznega deteta, ker bi telesna kazen lahko imela nepričakovane posledice.

Iz literature sodnega zdravilstva je znano več slučajev, da je izgubilo dete pri neznatnem dotikanju zmožnost govora, da so ga jeli lomiti krči, ali da so se javili drugi znaki, ki so napolnili z grozo vso okolico.

Navajam posebni primer:

Jaroslav B.: 14letni učenec obrtne šole, oče se je v nervoznem spopadu ustrelil, mati je histerična. Deček je hodil v ljudsko šolo, ima dve realki, hotel je v konservatorij, kjer ga niso sprejeli, stopil je končno v obrtno šolo. Telo se slabo hrani, vse njegovo bitje je zaostalo.

Pri pouku kašlja neprenehoma, cmoka in odpira usta, učitelj se ga je nehote dotaknil pri odgrinjanju zaves s palico. Deček se je prestrašil, pozlilo mu je, šel je domov in legel. Pet dni je puščal krvavo močo, začetkoma so bile tudi solze krvave in iz ušes je tekala rdečkasta tekočina. Zdravnik in strokovnjak v Brnu sta materi razjasnila vzrok krvavenja, in mati je preklicala vloženo tožbo.

Drug primer: Anka Ch., devetletna hčerka železniškega čuvaja, je bila kaznovana od učitelja; pripeljali so jo v bolnišnico, a tu se je konstatirala boreja sv. Vida. Oče je tožil brezuspešno učitelja, da je le-ta provzročil z neprestano mržnjo bolezen.

Epileptiški otroci so nemirni, nagajivi, sebični in včasih neizgovorni. Po posebni občutljivosti se odlikujejo sakati otroci, nagluhi in jecljajoči, ker jih telesna hiba navdaja z duševno tesnobo. Nagluhih otrok je v šoli jako mnogo. Prof. Hartmann trdi, da jih je 20%, Richter je našel v Wartenbergu med 700 učenci 110 nagluhih, Lenecke je našel v magdeburških (devinskih) šolah pri 40% učencev hibo v organih za sluh. Kakor vzbuja slepec pomilovanje, tako provzroča glušec smeh; v šolah je izpostavljeno nagluho dete škodoželjnosti svojih součencev, zato se jih začne ogibati in postaja žrtev detinjske melanholije, polno antipatije k svoji okolici. Tako je tudi pri nakaženih otrokih, zlasti pri grbavih, kjer postaja duševno življenje vsled vsiljenih preudarkov slično onemu odraslih in torej ni primerno starosti teh otrok. Samo razumevanje in vzgojevalna ljubav si naklonita nakažene otroke, a oboje najde v teh ubogih stvorih veliko hvaležnost.

Posebno kategorijo tvorijo v šoli otroci alkoholikov. Alkoholizem provzroča duševno oslabeledost in omejuje нравni in etiški razvoj otrok. Denny je proučil v 12 letih sto alkoholiških rodovin; potomstvo je štelo 57 glav, a izmed teh je bilo 6 bebcev, 5 nakažencev, 5 epileptikov, 5 popolnoma zaostalih. Nemško društvo učiteljev-abstinentov je dognalo pri 7338 otrokih v starosti 6 do 11 let, da 2 do 3° otrok niso pili nikdar alkoholnih pijač, 13° je bilo večkrat pijanih, 11° je zauživalo vsak dan lihovine in 2° že preje nego so bili sprejeti v šolo.

Iz navedenega je lahko izpoznati, kako se je otroški antialkoholizem razširil in kakšne duševne posebnosti je moral provzročati v teh majhnih reprezentantih življenja, zakaj alkoholizem vzbuja v otrokih vse slabe lastnosti in pripravlja bodočo hudodelnost.

Navajam primer, ki mi ga je navedel učitelj, kateremu je bil takšen majhni alkoholik prava pošast; napredka pri njem ni bilo, in s hudobnimi odgovori je večkrat osmešil učitelja pred vsem razredom. Po čitanju članka o čebelah ga je pozval, naj pove vsebino. Deček ni odgovoril, ni pomnil ničesar.

„Kdo mi daje med?“ je pomagal učitelj.

Dečko je nekaj časa molčal, potem pa je drzno odgovoril: „Kaj pa meni mar, kdo vam ga nosi.“

Pravzaprav ni razreda, v katerem bi ne bilo abnormalnega otroka, a izkustvo nas uči, da mora vesten učitelj poznati temelje duševnega in nravnega razvoja otrok, ako hoče, da postane njegovo delo zoreč plod življenja. Tam, kjer sta zdravnik in dom brez moči, more učitelj delati terapevtske čudeže, samo ako učenca razume, zakaj vestna vzgoja ozdravi dušo tudi najbolj bolnega otroka. Seveda je tu treba vztrajnega dela po določenem sistemu, a ravno tu se razgrinja ono svetlo polje delavnosti, na katerem si podajata roko učitelj in šolski zdravnik.

Pa ni samo v zajmu bolnega otroka, da mu vzgojevalec posveti posebno pazljivost, ampak to veleva tudi korist učiteljeva, ker temelj sodnih afer, pri katerih se mora učitelj večkrat opravičevati radi malenkostne telesne kazni, ki je včasih izmišljena in fingirana po halucinacijah bolnega otroka, leži večinoma v bolezni otroka. Fantazija okolice s povečanimi predstavami obolele duše otroka mu provzročajo te nezaslužene neprijetnosti.

Izkustvo vsakega zdravnika pa potrjuje istino, da je šola s pametnim učiteljem najboljši lek za bolno otroško dušo. Za posebno abnormalne otroke je seveda treba zdravilišč in zavodov, kakršni obstoje na Nemškem, Danskem, Angleškem, Norveškem, a kjer jih ni, pomožni razredi s pripravljalnimi tečaji za dotične učitelje.

Kako se naj obravnava „oko“ na vseh stopnjah ljudske šole s higijenskega stališča?

Poročal za uradno učiteljsko konferenco v Mozirju dne 20. julija 1907. Fr. Kocbek.¹

bče priznana resnica je, da so celo omikanci premalo poučeni o človeškem telesu ter njegovem negovanju z ozirom na zdravje. Ta tako važni učni predmet se tudi v ljudski šoli vse preveč zanemarja, čeprav nam podaje sredstva, kako se ohrani trajno zdravje, a obenem nas vzbuja k mišljenju in nam oblažuje srce.

Da je pouk o zdravjeslovju takorekoč pastorka v ljudskih šolah, ima več vzrokov. V širjih slojih naroda imajo za istega tako malo smisla, kakor ga tudi v merodajnih krogih podcenjujejo, ker še niso prepričani o nepobitni potrebi istega z ozirom na sedanje socialne razmere.

Posledice tega neuvaževanja so: 1.) pomanjkljiva izobrazba učečih, 2.) pomanjkanje potrebnih učnih ur in 3.) nesamostalnost predmeta samega.

In vendar, kako nujno potreben je ravno pouk o zdravju! Koliko babjeverstva se podeduje od roda na rod! Nahajajo se tudi še zdravnikošarlatani, ki nepoučeno ljudstvo izkoriščajo v sebične namene. Ali se je potem čuditi, da se najdejo ljudje, ki zdravijo vse mogoče bolezni z lurško vodo! Kaj naj rečemo o raznih mazačih in vražaricah, ki bolezen zagovorijo, ali o konjedercih, ki dajejo kake čisto navadne reči, zašite v skrivnostno vrečico z naročilom, ne pogledati kaj je v njej, sicer izgubi vso moč in se mora po porabi takoj v ogenj vreči.

Tovariš Pulko omenja v svojem izbornem spisu „Somatologija v ljudski šoli“ („Popotnik“ 1904), katerega naj bi vsak učitelj preučil, v uvodu, da ga je nekoč v mladosti grlo bolelo. Mati mu reče, naj naredi figo, jo oslini in zjutraj na tešče trikrat po grlu navzdol potegne. Kakor nasvetovano, tako storjeno — in pomagalo je. Ali je pomagala figa ali narava?

Nehote se moramo vprašati, kako pride to, da je ignoriranje zdravstvenih pravil povzročilo že ogromno škodo ne samo posamezniku nego tudi skupnosti.

Ako se ozremo samo na en organ človeškega telesa, n. pr. o k o, opazimo zlasti pri dijakih srednjih šol, kolika množina ima slaba očesa, da

¹ Vir: Verhandlungen des I. internationalen schulhygienischen Kongresses in Nürnberg im Jahre 1904.

mora nositi naočnike. Žal se mora tudi konstatovati, da mnogi z zdravimi očmi radi „noblese“ nosijo naočnike z navadnim steklom ter si tako — rekel bi — nalašč pokvarjajo oči.

Znano je, da je vsak človek več ali manj otrok navad, katerih se trdo drži in vsako novost odklanja. Takšne predsodke, takšne ovire imamo tudi glede zdravjeslovja ●ele odstraniti. Kakor vsako večje vprašanje, tako je tudi to nastalo iz razmer časa.

Mnogo let se je telesna vzgoja skoraj popolnoma zanemarjala. Posledica tega so bile in so še nebrojne bolezni, oslABLJENO veselje do življenja in nebrižnost za življenje. Vzrok temu so po dolgem iskanju našli v zanemarjanju in gnjAVljenju lastnega telesa. Tako je nastalo vprašanje o negovanju zdravja.

Človek ostane zdrav samo toliko časa, dokler njegov duh respektira zakone telesa. Ako pa duh ravna brez ozira na telo, potem ne oslabi samo telo v svoji življenski moči, nego tudi oškoduje duh sam. Obče znan je stari rek, da le v zdravem telesu biva zdrava duša.

Človeško telo, pravi umotvor stvarnikov, je umetno urejen organizem, katerega deli ali organi harmonično skupno delujejo in tvoré to, kar imenujemo življenje. Ako le en del v njegovem delovanju oviramo, tedaj nastanejo bolezni; ako pa postane nerabljev, sledi prej ali slej smrt dotičnega poedinca.

Eksistenčni pogoj človeka je zemlja, od katere dobi vse, kar mu je za ohranitev življenja potrebno. Na zemljo je navezan, od nje popolnoma odvisen.

Že kot otrok se mora navaditi na zunanji svet, na okolico, začne rabiti čute in se prilagodi od zunaj prišlim vtiskom. Zunanji svet ga redi, ga neguje, in še-le po spoznanju istega pride polagoma do spoznanja notranjosti, svoje osebe. Ti vplivi zunanosti na otroka so lahko prijetni ali neprijetni, dobri ali škodljivi. Zato pa je treba zgodaj vedeti, kaj je za razvoj in varovanje telesa koristno in kaj škodljivo.

Zdaj se somatologija v zvezi z zdravjeslovjem poučuje navadno na najvišji stopnji ljudskih šol. S higijeniškega stališča bi se moralo to zgoditi na vseh stopnjah — po možnosti — v vsakem šolskem letu na ta način, da se tvarina z večjo razumnostjo otrok stopnjujoč v koncentričnih krogih razširja in pogloblja, obenem pa prejšnja snov ponavlja. Tako lahko zdravjeslovni nauki postanejo neizbrisna duševna last učencev.

Vsak organ človeškega telesa se najprej opiše po njegovih delih, po svojem opravilu in končno, kako se neguje.

Za zgled vzemimo

o k o.

A. Nižja stopnja.

a) I. šolsko leto.

Najprej se opišejo jako kratko deli človeškega telesa kakor a) glava, b) trup in c) zunanji udi.

1. Deli glave (se naštejejo). O k o. Koliko oči ima človek? Vsako oko ima zopet dele: zrklo, trepalnice, vejice, obrvi. — Zrklo je okroglo kakor majhno jabolko. Vidimo samo en del, drugi tiči v očesni jamici. Barva: zunanji rob je bel, v sredi se vidi kolobar ali obroč, ki je plave, sive ali rujave barve (plave, sive, rujave oči).

2. O p r a v i l o. Čemu zluži oko? Kaj je njegovo opravilo? Mora gledati. Kaj lahko vidimo? Kaj vidimo v šolski sobi? Kaj vidimo zunaj? Se naštevajo razne stvari. — Kedar nič ne vidimo? Če smo slepi. — Čemu potrebujemo oko? Za čitanje, pisanje, risanje itd.

3. N e g o v a n j e. Ako oko gleda, opravlja delo. Ali lahko vedno delamo? Ne. — Ali lahko tudi vedno gledamo? Ne, oko mora imeti svoj počitek. — Ako oko preveč gleda, ali gleda v solncu bleščeče se reči, tedaj lahko zbolí. — Ali smemo to storiti? Ne. — Kar oko boli, to mu škoduje. — Kaj bi se lahko zgodilo? Oko bi lahko zbolelo ali bi ga pa popolnoma izgubili. — Kdor nič ne vidi, je slep. Slepci so zelo nesrečni ljudje; oni ne morejo videti staršev, bratov in sester itd. — Da si oko ohranimo zdravo, ga moramo varovati. V očesu se nabirajo razne snovi, katere moramo odstraniti z umivanjem.

Pouk: Umij si vsak dan oči!

b) II. šolsko leto.

1. D e l i: Oko sestoji iz zrkla. To leži v očesni jamici in je z mišicami pritrjeno. Mišice ga sučejo. Oči lahko zapremo, zamižimo. S čim zapiramo oči? S trepalnicami. — Kedar? Kadar spimo ali kadar nam hoče kaj v oko pasti. — Kaj je na robu trepalnic? Vejica. Na vejicah obvisi prah, žuželke itd. — Kje so obrvi? Obrvi nad očesom vodijo pôt vstran, da ne teče v oko. — Oko ima več kožic. Bela kožica se imenuje beločnica. Ta je predi prozorna in se imenuje roženica. Pod njo je razno barvana kožica, ki se imenuje šarenica. Kakšne barve je? Plave, sive, rujave ali črnkaste. Kakšne oči imajo ljudje?

2. O p r a v i l o. Z očesom gledamo. Kaj lahko z očmi (gledamo) razločujemo? Barve, oblike, daljavo, lepo, grdo (odbijajoče). To se natančneje razloži.

3. N e g o v a n j e. Ker je oko tako važno, moramo ž njim previdno ravnati; ga moramo varovati; ne smemo s prstom ali s čim drugim vanj

dregati. Bodimo previdni s špičastimi rečmi, kakor so: pero, nož, škarje, igla itd. — Oko je treba vsak dan zmivati. Za umivanje se ne sme rabiti ne premrzla ali pretopla voda. Ne smemo predolgo gledati samo na eno reč ali eno točko. Svetle reči, premala pisava ali premajhne črke, slaba razsvetljava škoduje očem.

B. Srednja stopnja.

a) III. šolsko leto.

1. **Deli:** Zrklo je v očesni jamici pritrjeno z mišicami ter je obdano od kožic kakor čebula. Te kožice se imenujejo: beločnica, žilnica in mrežnica. Ponovitev prejšnje tvarine. Očesnih mišic je 6; 4 so ravne, 2 pa poševni. Tudi zrklo sestoji iz delov (se samo opozori) in neke tekočine. Zadaj je oko zvezano po živcu z možgani.

2. **Opravilo:** Z očesom gledamo, razločujemo ljudi, živali, cvetice, podobe; na mnogih stvareh (naravi) se lahko razveseljujemo.

3. **Negovanje:** Oko moramo varovati pred prahom, dimom, nesnago, tujimi telesi, ki se morajo odstraniti. Škodljivo je drganje (ali ribanje) očesa, škilenje (sukanje zrkla), gledanje skozi naočnike, mikroskope, daljnogleda (namreč ne prevečkrat in ne predolgo). To se le kratko omeni, prejšnja tvarina pa ponovi.

b) IV. šolsko leto.

Vsa dozdej obravnavana tvarina se ponovi.

C. Višja stopnja.

a) V. šolsko leto.

1. **Deli:** a) Stranski organi so: trepalnice, vejice, obrvi in mišice

b) Zrklo leži v očesni jamici. Zakaj? Da je zavarovano pred zunanjimi udarci kot nežna stvar. Zakaj je očesna jamica obdana od kosti? — Zrklo je zavito v tri kožice: beločnica, žilnica in mrežnica. Zakaj se tako imenujejo? Beločnica preide predi v roženico. Kakšna je ta? Žilnica preide v šarenico. Kakšna je ta? V sredi šarenice je odprtina: zenica. Kakšna se vidi? Za zenico je kristalna leča, ki se s pomočjo mišic lahko stisne ali raztegne. Za lečo je napol strjena steklovina. Ako postane leča neprozorna, nastane siva mrena. Kako se ozdravi? Ako postane mrežnica neobčutljiva, nastane črna mrena, ki je neozdravljiva.

2. **Opravilo:** Razloži se gledanje, kolikor ga otroci zamorejo shvatiti. (Seve se je morala poprej ali vsaj vzporedno v prirodoslovnem pouku obravnavati svetloba.) Svetlobni traki se v kristalni leči lomijo. Slika predmeta mora pasti na mrežnico. Takrat se vtisk slike po živcu občuti v možganih; tedaj vidimo. Ako pade slika predmeta pred mrežnico, samo v steklovino, ne moremo videti. Tedaj smo kratkovidni. S pomočjo naoč-

nikov, ki imajo vzbočene leče, pade slika na mrežnico. Pri nekaterih, zlasti starejših ljudeh, pade slika za mrežnico. To so dalekovidni ljudje. Ti nosijo naočnike iz ubočenih leč.

3. **Nego vanje:** Kako se je varovati, da ne postanemo kratkovidni? Vsak učitelj naj vestno pazi, da imajo učenci pri čitanju, pisanju, risanju in pri ženskih ročnih delih oči od zvezkov, knjig itd. oddaljene 24 do 30 cm. Natančen pouk, kako se je v tem oziru ravnati. Mimogrede omenjeno — sem o velikosti tiska šolskih knjig poročal že na drugem mestu. Pouk: mnogo jokanja, nočno bedenje, opojne pijače, dim itd. škoduje očem.

b) VI., VIII. in VII. šolsko leto.

1. **Deli:** Natančen opis očesa. Glej izborno sestavljen spis tovariša V. Pulko: Somatologija v ljudski šoli („Popotnik“ 1904, str. 199 do 202) ali v Erjavčevu „Somatologijo“. Prejšnja tvarina se ponavlja in razširi, zlasti o pouku, kako gledamo. V slučaju, da se je tvarina za peto šolsko leto morala opustiti, se obravnava v sledečih šolskih letih.

2. **Opravilo:** Posnetek, kaj z očmi vse lahko vidimo in razločujemo. Pomen očesa za naše življenje (namreč za vzdrževanje življenja, da lahko svoj poklic izvršujemo). Oko nas tudi varuje pred nevarnostmi.

Oko je važno za duševno življenje (čitanje in pisanje); za gledanje prirode, božjih čudežev v naravi. Z očmi občudujemo človeška dela (slikarstvo, kiparstvo, stavbarstvo). Razloži se izobrazba čuta za lepoto.

Oči so važne za občevanje z ljudmi:

a) Vidimo delovanje drugih ljudi in se od tega učimo.

b) Vidimo ljudi v sreči in nesreči in čutimo s svojim bližnjim.

c) Oko je zrcalo duše.

3. **Nego vanje:** Posnetek vsega že poprej navedenega, hibe in boleznih očes. Hibe so: kratkovidno, dalekovidno in škilče oko. Bolezni so: vneto, preutrujeno in za barve slepo oko, siva in črna mrena.

* * *

To je kratek osnutek, kako bi se naj oko obravnavalo na vseh stopnjah ljudske šole v koncentričnih krogih.

Ako bi se važni organi človeškega telesa skozi pet ali osem let na ta način obravnavali, morali bi se doseči trajni uspehi v somatologiji in obenem v zdravjeslovju. Otrok bo spoznal svoje telo in njegove dele ter ga bo visoko cenil, a tudi skrbel, da obvaruje to umetno in čudovito urejeno bivališče svojega duha pred vsemi škodljivimi vplivi.

Vsekakor je to za nas važnejše kakor opisovanje kamenja in nepoznatih živali.

Iz zdravih, v zdravjeslovju dobro poučenih otrok zrasto zdravi in krepki možje in žene. Le zdravemu narodu je osiguran njegov obstanek.

Spisje v prvem šolskem letu.

Črtica. Spisal *Janko Polák*.

Spisje je najvažnejši del jezikovnega pouka. Že v prvem šolskem letu mu moramo posvetiti vso pozornost. Da nam bode to mogoče, se moramo seznaniti z otrokovim duševnim zakladom. Tega si moramo razpredeliti in šele ob njegovi razpredelbi moremo začeti s spisjem.

„Stoj, brate! . . . Otroci še ne znajo pisati!“ . . .

Tega tudi ne trdim. Trdim pa, da znajo risati. Samoobsebi se ume, da Rafaelov ni med njimi. Teh tudi ne rabimo. Nekoliko krivih in nekoliko ravnih črt in pred nami leži spisna vaja v obliki preproste risbe, ki govori razločnejši govor, nego pa bi mogle govoriti napisane besede in stavki, ki so otroku še velika tajnost.

Vsaki spisni vaji naj sledi v prvem šolskem letu poprava takoj. Popravljajo pa naj učenci in ne učitelj.

„Kako?“ — Takole: Otrok nariše risbo na šolsko tablo. Tovariši jo popravljajo. Poprava se vrši na dva načina. Po prvem načinu se vrši tako, da tovariši izpuščene dele dostavljajo, po drugem načinu pa se vrši tako, da brišejo tovariši nepotrebne dele.

In na šolski tabli nastane s pomočjo učiteljevo risba, ki ni bogsigavedi kake umetniške, a je velike vzgojevalne vrednosti. Zakaj otroci so je veseli in veseli so je zaraditega, ker so jo narisali sami.

Po tej izgledni risbi se vrše posamične poprave v zvezke. In več je vredna kriva črta, ki jo naredi otrok sam, nego pa je vredna ravna črta, ki mu jo je naredil učitelj.

Samostojnost je višek vse vzgoje.

„Ej, dragi! . . . Tem potem pa ne gojimo spisja, temveč gojimo risanje!“ . . .

Po slogu izpoznamo človeka.

Kdo mi more oporekati, da ne zahteva sestava risbe pravilnega razvrščevanja misli, katerega pogrešamo pri ljudskošolskem spisju tako silno. Pravilno razvrščevanje misli pa je glavni pogoj pravilnega spisja. In potem risb vadimo najlažje razvrščevati misli pravilno. Priporočljiv pa je ta način spisja tudi zaraditega, ker ž njim začnemo lahko že v prvih šolskih dneh. Čim preje, tim bolje. Prehitro ni nikdar. Vsak izgubljen trenutek pa je izgubljen za vedno.

Najbolje bi bilo, da se začne risati s svinčnikom na popir. Kjer tega res ni mogoče, so dobre tudi tablice, dasi ne riše otrok na iste ne pred šolsko in tudi po šolski dobi nikdar ne.

In šola mora iti vedno s časom.

Ta način spisja vadimo lahko skozi vse prvo šolsko leto. Takoj pa, ko so se seznanili otroci z zadostnim številom znamenj za glasove in njih zvez, pa se naj začne vrstiti s spisjem kot takim.

„Hm!“ — Potrpite! . . .

Otroci so se seznanili n. pr. z znamenji za glasove: i, u, n, m, o, a, v, r, e, c, č, z, ž, s, š. S pomočjo teh znamenj že lahko pišejo o uri, mizi, nožu, verižici, zvonu itd. Samoobsebi se ume, da se začne lahko že tudi prej. Kadar imamo dovolj znamenj za glasove, s katerimi označimo svoje misli o kakem predmetu že tudi pismeno, pa lahko začnemo.

„Kako?“ Vzemimo n. pr. uro.

Otroci narišejo v svoje zvezke uro. Samoobsebi se ume, da brez številk. Samo krog in dve črtici, ki značita kazalce. S pomočjo učiteljevo sestavijo otroci prav lahko sledečo spisno vajo:

ura.

imamo uro. naša ura visi. ona ima verižico. vaša ura ne visi. ona nima verižice. itd.

Čim več znamenj otroci za glasove poznajo, tim obširnejši je lahko spis. A predolg naj ne bode spis nikdar. Bolje je, da ga razdelimo in ob ti razdelitvi dodamo znanemu neznanu. Saj le to je pravi način ponavljanja. Kdor pa mlati vedno po enem in istem, mlati končno samo po prahu, ki duši njega in vso njegovo okolico.

„Kako pa to?“ — Takole:

Otroci so se seznanili tekom časa tudi z znamenji za glasove: t, d, l, b, h, k. Sedaj se spis o uri lahko nadaljuje, oziroma razširi. Znano se ponovi samo ustno.

Novo.

Otroci narišejo uro, kakor so jo narisali prvokrat in s pomočjo učiteljevo sestavijo prav lahko sledečo spisno vajo:

ura.

ura ima tudi dva kazalca. kazalca kažeta ure in minute. mali kazalec kaže ure. veliki kazalec kaže minute. itd.

Otroci imajo s takimi in enakimi spisnimi vajami silno veselje. In v veselju tiči ona silna moč, ki ustvarja z lahkoto najtežavnejše. Samoobsebi se ume, da ima učitelj pri sestavljanju ravnokar omenjenih spisnih vaj povsem prosto roko. In kakor rad uživa prostost sam, prav tako radi jo uživajo tudi otroci. Iznajdljivosti otrok se bodemo kar čudili. Drug hoče prekوسiti drugega. Pravilo pa, ki velja za vso ljudskošolsko dobo, velja tudi tukaj in to se glasi:

Ne bodi dolgočasen in ne krati otrokom prostosti v mišljenju.

Spisnim vajam naj sledi takoj poprava. Popravljajo pa naj otroci sami, in sicer najprej na šolski tabli in raz to šele posamično v zvezke. Prvi pogoj pri popravi pa ni lepota, temveč prvi pogoj je pravilnost in jasnost. Učitelj se naj pri popravi ne sili nikdar v ospredje. Učitelj, ki to dela, se mi vidi svinčen oblak, ki zakriva zlato solnce na jasnem, pomladnem nebu.

Omenil sem že, da naj bodo spisi kratki in jedrnati. To omenjam zaradi tega še enkrat, da se me ne bode umelo napačno. Opomnim naj samo še sledeče. Besed pri teh spisnih vajah ne ločujmo več po zlogih. Koncem stavkov stavimo pike. Ne bodimo ozkosrčni. Ob prvih velikih znamenjih za glasove bodemo pregnali brez vseh težkoč ves dvom in strah.

Ne trdim, da je poučevanje spisja v prvem šolskem letu lahko delo. Trdim ravno nasprotno. Spisje v prvem šolskem letu je posebno izprva težko. Treba natančne priprave. A ker obrodi stoteren sad, ne strašimo se truda.

Edmondo de Amicis.

Spisal H. Čok.

VBordigheri ob Ligurskem morju je umrl dne 11. marca Edmondo de Amicis, znameniti italijanski pisatelj. Italijani so pred letom, ko je umrl njihov največji moderni pesnik Giosuè Carducci, govorili in pisali o narodni žalosti („luto nazionale“). Kmalu po Carduccijevi smrti je v Trstu govoril o njem njegov učenec prof. Guido Mazzoni, ki je rekel, da ni to samo narodna italijanska žalost, ker umirajo taki veliki duhovi, ampak žalost vseh, ker so bili last vseh. Če velja to za Carduccija, velja še veliko več za pred kratkim umrlega De Amicisa. Carduccijeva „Himna satanu“ je res znana po vsem omikanem svetu, ali De Amicisovo „Srce“ se vendarle stokrat več čita. Skoro ga ni omikanega naroda, ki bi ne imel tega krasnega spisa v svojem jeziku.

In kakšen je ta spis! Dobrota veje v njem iz vsake besede. Z ljubeznijo, s poljubom vsaja De Amicis v srca mladine ljubezen do domovine, do lepega, do dobrega. Nekateri se hudujejo nad njim, ker ni nič omenil Boga. Kaj moremo zato, da je dobri Edmondo — umetnik in psiholog —

iskal in tudi našel v človeku to, kar ga dela človeka. Ker moraš — moreš, to je bil njegov princip. Umetnik je bil in je hodil pota, ki mu jih je narekoval njegov genij, pota, ki vodijo k sreči človeštva. Dobrota, ljubezen, ali niso to najlepši ideali, in njegovo „Srce“, ali ni — kakor pravi profesor Pasini — najlepši spomenik, ki ga je sklesal najboljši umetnik, religiji dobrote!

De Amicis je pisal mnogo. Mlad še kot oficir „Vojaško življenje“, potem pa potopise: „Španija“, „Maroko“, „Holandija“, „Carigrad“, „Na oceanu“; pozneje „Pred durmi Italije“, „Prijetelji“, „V kraljestvu ljubezni“ in mnogo drugih.

Med najlepše in najnovejše spise pa gotovo spadata „L' idioma gentile“, v katerem uči mladino jezika in olike, knjiga, kakršne Slovenci potrebujemo, ter „Romanzo d' un maestro“.

Nehote sem se spomnil tega romana, ko sem pred letom čital Cankarjevega „Martina Kačurja“. Kako velika razlika! Ne samo v tem, da vodi Cankar učitelja iz solnčne livade v blatno lužo, iz šole v žganjarno, De Amicis pa narobe: iz gostilne, iz blata tja gor k solncu, k delu v šolo, ampak tudi v načinu, kako to izvede ta in drugi, je velikanska razlika. Cankarjevi učitelji imajo morda nekaj učiteljskega na sebi, a De Amicisovi učitelji, in to ne le v „romanu učitelja“, ampak v vseh spisih, so res učitelji do zadnjega lasu; vsi, dobri in slabi. Tako globoko poznati, tako popisati učitelja, bi mogel edinole učitelj-pisatelj. Profesor Tarozzi, ki je iz Pijemonta, in pozna tamošnje razmere, pravi, da so: pijemontski učitelj, njegovo življenje v pijemontskih „Blatnih vaseh“, njegovi boji, revščina, sreča in nesreča v „Romanzo d' un maestro“ tako opisani, da se bolje sploh ne dajo opisati. Nek precej ugleden italijanski kritik celo trdi, da je to delo najboljše izmed De Amicisovih.

Marsikateremu slovenskemu modernemu smo učitelji najbolj pripravnici za karikature — De Amicisu je učitelj „martire“. De Amicis je pisal in učil, kakor mu je velevalo srce, zato so ga sovražili, trpel je in zato razumel njih, ki trpijo. Je pač lahko napisal njegov prijatelj ob njegovi smrti besede: „Učitelji in učenci italijanski, kako vas je ljubil vaš večji brat!“

Pred tremi meseci je obiskala v Rimu Edmonda tudi pisateljica Ellen Key. Vsa srečna je Key začela jokati. Dobri De Amicis se tudi ni mogel zdržati solz, ko je videl pred seboj jokajočo pisateljico „otrokovega stoletja“.

Solze, ki so jima tekle, so bile solze radosti, kakor imenuje take solze naš Erjevec v svojem „Človeku“. Škoda, da je v kratkem točila Ellen Key tudi solze „bridke žalosti“ za umrlim prijateljem, kajti koliko dobrega bi še bil storil šele 62letni dobrote polni Edmondo.

Slovensko učiteljstvo se pridružuje onim, ki slave spomin velikega in neizrečeno dobrega učitelja ljubezni.

Reforma zrelostnega izpita na srednjih šolah.¹

Spisal dr. K. Ozwald.

Dosedanja srednješolska matura je bila precej nečloveški izpit. Zdela se mi je prisilni jopič, ki bi v njem abiturientov duh naj dokumentiral svojo prožnost. In mladenič, ki je ravnokar spravil maturitetno izpričevalo, je bolj kot za visoko šolo življenja bil zrel za — blaznico, če ni imel nadčloveških živcev. Razjedel pa mu je bil živce tisti zastareli duh, ki je z njim bil impregniran oni prisilni jopič.

Pred kratkim je učna uprava objavila nove predpise, po katerih se ima v bodoče vršiti zrelostni izpit. Glavne točke novih določb pa so sledeče:

Pismeni izpit se raztezaj na trojico materij: učni jezik (kandidatje dobe tri po snovi različne naslove na izbiro), prevod iz latinščine v učni jezik in prevod iz grščine v učni jezik. Po novih določbah odpade torej dosedanji prevod iz učnega jezika v latinščino pa nalogi iz matematike in — materinščine, kjer ta ni istovetna z učnim jezikom. Potemtakem pišejo odslej slovenski kandidatje tri zrelostne naloge mesto dosedanjih šest. A slovar, ki je do sedaj bil dovoljen le za grško nalogo, se v bodoče sme rabiti tudi pri latinski.

Ustmeni izpit obsegaj štiri predmete: učni jezik, latinščino ali grščino, avstrijsko zgodovino in geografijo in matematiko. Odpade torej dosedanji izpit iz občne zgodovine in fizike. A iz te četvorice predmetov ima biti izprašan vsak kandidat brez izjeme.

Zrelost, oziroma nezrelost izpraševalna komisija izreče ali enoglasno ali z večino glasov, ne da bi se, kakor je do sedaj bil običaj, v izpričevalu navedli posamezni redovi. Ponavljalnih izpitov iz enega predmeta čez dva mesca odsihmal ne bo več; reprobacija bo se glasila ali na pol leta ali na celo leto.

O tem novem načinu zrelostnega izpita se slišijo različni glasovi. Enim je taka, zlahkočena matura le še formalna komedija, drugi zopet v njej ne morejo najti nikakih olajšav; ostale sodbe se gibljejo nekako sredi tega širokega okvirja.

¹ Pričujoče vrstice se nanašajo le na gimnazijsko maturo.

Jaz za svojo osebo moram priznati, da me je reforma — z eno izjemo, ki jo omenim na koncu — enkrat razočarala na prijetno stran: dočkal sem več, nego sem pričakoval.

Težišče zrelostnega izpita pač ne sme biti v tem, kaj in koliko mi kandidat „zdrdra“ o tem ali onem predmetu (eventualno se niti dosti ne brigajoč za natančen smisel mojega vprašanja), marveč v prvi vrsti — kako razprede svoje misli (makar o neznatnosti), da bo druga sledila drugi v razmerju vzroka in učinka. In zato se popolnoma strinjam z intencijami novih določeb, da ves izpit imej bolj obliko neprisiljenega pogovora, kolokvija, med izpraševalcem in kandidatom; a glavna važnost se polagaj ne na posameznosti, marveč edino le na doseženo splošno izobrazbo, na pridobljen duševni obzor in na ono formalno izvežbanost duha, ki je nezogiben pogoj za znanstvene študije, kakor se goje na visoki šoli.

In če si odslej — po intencijah novih določeb — izpraševalec in kandidat ne bosta več, kakor čestokrat doslej, stala nasproti „kühl bis ans Herz hinan“, marveč ju oblika neprisiljenega razgovora človeški zbliža; če ne bo več treba, da se kandidat zeleni mizi plaho bliža, „napiljen“ kot leidenska steklenica, da marveč na mesto drdrajoče reprodukcije stopi mirno razumevajoča produkcija; če se pisмени izpit ne bo več vlekel kot morska kača brez konca in kraja med Scilo in Karibdo pol tucta nalog: tedaj pač smemo opravičeno reči, da se je stari prisiljeni jopič spremenil v prožno sokolsko obleko, ki duha ne bo okorno vklepala k tlom, marveč ga podpirala v smelem vzletu — če bo duh čutil v sebi kaj moči za tak vzlet.

Ta reformirana matura torej lahko reklamuje za-se pridevek modernosti, ker je postavila edino zdravo načelo individualizacije na mesto stare šablone, ki je hotela sleherno duševnost meriti na isto kopito, ne meneč se pri tem za nauk psihologije, da, kakor telesno, tudi duševno niti dvoje ljudij ni enako ustvarjenih. Toda v enem oziru nosijo nove določbe na čelu pečat skrajne reakcionarnosti: v kolikor namreč naj veljajo tudi za zavode, ki jih obiskujejo po pretežnem številu učenci slovenske narodnosti.

Ves izpit se ima izvršiti v „učnem jeziku“, ki mu je tako po pravici odkazano odlično mesto; in učni jezik je širom vesoljne Avstrije (med Nemci, Čehi, Poljaki, Malorusi, Hrvati in večinoma Italijani) — materinščina, kar po načelih zdrave pameti niti drugače biti ne more; le Slovenci (in goriški pa deloma tržaški Italijani) moramo čuvati izjemo, ter slovenski misliti in nemški govoriti. Ker pa velja za precej primitivno psihološko resnico trditev, da jezik vpliva na mišljenje, bode pač misel najlažje našla adekvatnega izraza v tistem jeziku, ki mi je najbolj na uslugo, najbolj „gibčen, pokoren, voljan“; a to je menda pri vseh govorečih bitjih po vesoljnem vsemiru — materinščina. Iz tega pa sledi, da slovenski abiturient ne bo v isti meri z drugorodnimi tovariši deležen vseh olajšav, ki

jih sicer v obilici nudijo nove določbe za zrelostni izpit, ker bo pri tem duševnem turnirju moral nastopiti v španskih čevljih tujega jezika.

Tudi lep dosedanji običaj, da je abiturient Slovenec pri zrelostnem izpitu dokumentiral i svoje znanje iz sgodovine naše literarne umetnosti se glasom oziroma molkom novih določeb pogrezne v morje pozabnosti. Slišal sem klic vpijočih, naj bi se skušala rešiti vsaj ta lepa stara navada. Toda po kaki logiki, vprašam, se sme zahtevati, da Slovenec plačuj ceno petih predmetov za iste pravice, ki jih vsakdo drugi kupi za nižjo ceno izpita iz štirih predmetov? Naša parola marveč bodi: Tudi za Slovenca ves zrelostni izpit v učnem jeziku; a ta bodi — materinščina!

V tem oziru pa zastavi vse moči, da se zastarelost zmodernizuje — „Društvo slovenskih profesorjev v Ljubljani“!

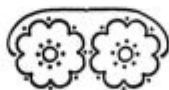
Zakaj nekateri učenci ne dosegajo v šoli zahtevanih uspehov?

Zdravniškega stališča sodi privatni docent dr. Uffenheimer v Mnihu o tem vprašanju tako-le: Večina otrok, ki v šoli zaostaja, se mora smatrati kot ne docela normalna v telesnem in duševnem oziru. Kmalu po vstopu v šolo ali po prestopu v višji razred se opaža večje ali manjše nazadovanje celotnega telesnega stanja, kar povzroča tudi znižanje duševnih zmožnosti. Tu morejo nastati nekatere bolezni, kakor zlasti očesne bolezni, naglušnost in duševne anomalije. Če se prezirajo ti nedostatki, otroci mnogo učne snovi ne sprejmejo in zato nazadujejo. Seveda je zelo težko najti pravo duševno oceno zaostajajočih otrok (kot primer nam služijo tudi odlični ljudje kakor Helmholtz, Linné in dr.), a danes občno uporabljene metode psihološkega raziskavanja nam jamčijo vendar, zlasti v težjih slučajih za dovolj dobre rezultate. V nobenem slučaju pa ne smejo samo zmožnosti spomina služiti kot edini kriterij detinjega duševnega stanja. Tu se mora večkrat dogoditi, da se enostransko nadarjeni otroci smatrajo za slaboumne, a drugi otroci, čijih slaboumnost se pokaže šele pozneje ob raznih okoliščinah, se začetkoma imajo za neposlušne, lene itd. in se zato

tudi kaznujejo. Tudi pri mnogih psihozah otroške dobe se bolezen lahko prezre. Za šolo so najvažnejše takoimenovane psihopatiške konstitucije, zlasti nevrasteniške, histerijske, epileptične in horejatiške. Prav mnogo poškodb nastane v dobi spolnega dozorevanja. V tej dobi se mora zlasti mnogo obzira imeti z otroki, a šola se za to dobo ni najmanj ne briga. Često pa ne škoduje v tej dobi otrokom toliko obsežna učna snov, kakor kriva učiteljeva metoda. O splošnem preobteževanju otrok vsled šole ne more sploh biti govora. Mnogo učinkujejo škodljivi izvenšolski vplivi. V prvi vrsti je to sreda, v kateri se v mnogih slučajih nevrasteniški in histerijski otroci vzgojujejo.

Škodljive posledice kroniškega uživanja alkohola in nikotina se opazajo zlasti v višjih razredih. Pri revnih otrokih se pojavlja zlasti duševna in telesna onemoglost vsled nedostatka potrebne hrane in vsled dela za pribavo gmočnih sredstev. Tudi za neobvezne predmete, za jezike, za godbo in drugo se porabi mnogo onega časa, ki je namenjen počitku, in ki se do cela zamanj potrat za otroke brez dovoljne nadarjenosti. Isto velja o športu in zasebnem čitanju, ki sili zlasti starejše učence k bedenju čez polnoč. Imamo pa tudi telesno in duševno popolnoma zdrave otroke, ki v šoli ne izhajajo. Tu je kriva domača vzgoja in slab primer, ali pa slabo izbrana šola. Tako imamo po gimnazijah „slabe učence“, ki niso dovolj nadarjeni za stare jezike. Redkokdaj leži vzrok v poznem telesnem dozorevanju. Iz tega je spoznati, kako važna je institucija šolskih zdravnikov ne samo na ljudskih in meščanskih šolah, ampak tudi na višje organizovanih, srednjih in strokovnih šolah, kjer je treba zdravnikov s posebno naobrazbo.

(Po članku iz „Komenskega“ D. P.)

Književno poročilo.

Ocene.

Knjige „Slov. Šolske Matice“ še v slovenskih listih niso ocenjene, pač pa že v „Glasu Matice Hrvatske“. Urednik te literarno-kritične smotre, prof. dr. A. Bazala jih naznanja sam. Bezjakovo Ukoslovje priporoča pažnji učiteljskih krogov, Pribilovi knjigi daje „osobito, uprav aktualno vrednost“ ter pravi: „I kod nas je bilo govora o tom važnom pedagogijskom pitanju, ali ne znam, da bi u našoj pedagogijskoj literaturi bilo ovako sistematično prikazano, da i ne spominjem onaj topli i simpatični način, kojim pisac svoj predmet obradjuje, i ono idealno shvaćanje učiteljskoga zvanja i uzvišeno odredjenje škole u narodnome životu ... U medjusobni rad (škole i doma)

polaze pisac sve nade, ako ce se i činiti možda kome odveć optimističan. Preporučujemo ovu vrstnu knjigu i pažnji roditelja i svih prijatelja škole, da i od njih poteče nastojanje oko zblizenja škole i doma. Tim ce biti učinjen prvi korak, da se ostvari ideja, u koju pisac — i s potpunim pravom — polaze svu nadu, a njemu samemu bit ce to najveća plaća."

Naznanjene so knjige tudi že v znameniti češki pedagogički smotri „Pedagogické Rozhledy“, št. 6. Ocenjevatelj „Kd“ imenuje Magjerjevo razpravo „Pregled savremene omladinske književnosti“ zanimivo ter opozarja češke kroge na to instruktivno delo; morebiti bi ga vsaj v izvadku mogel kateri češki učiteljski časopis priobčiti. — O Nazornem nauku pravi: „Žalibog ilustracije manjkajo skoro celo, viri in pomočki se navajajo le nemški.“

V Sarajevu izhaja „Školski Vjestnik“, stručni list zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu (cena mu je na leto 4 K, vsak mesec po priliki štiri tiskane pole, članki izmenoma tiskani v latinici in cirilici). V zvezku za letošnji januar in februar je objavil sarajevski profesor Jos. Milaković, dober poznavalec slovenske književnosti in slovenskega jezika, obširno izvestje o izdanih „Slov. Šolske Matice“ za l. 1907. Milaković poroča najprej o nastanku Šolske Matice in nje glavnih sotrudnikov, potem pa o poedinih letošnjih knjigah. O Bezjakovem Ukoslovju pravi: „Treba v istini priznati, da je slovensko šolstvo dobilo za pouk v materinskem jeziku zlato knjigo v svoje roke, za katero bode brezdvomno hvaležno nje avtorju, ki je z vsako vrsto svojega dela pokazal, da ima popolno spremu (pripravljenost) za nje in da ga pisal s ljubeznijo.“ O Nazornem nauku dodaja, da bi pesmic in pričic moglo biti še več. „Osobito je trebalo jače izcrpsti omladinske liste in krasne otroške pesmi Zupančičeve.“ Prav obširno izvešča o Pribilovi knjigi ter navaja iz nje večje oddelke, kjer se vidi živa beseda in osebnost pisateljeva itd. Končno poroča tudi o nadaljnem programu Šolske Matice ter kliče „Čast Matici!“ — V posebnem odstavku poroča (po vsej priliki) urednik lista sam o Magjerjevem „Pregledu hrvatske omladinske književnosti“, ki je izšel v posebnih odtiskih; razprava Magjerjeva mu je hvale vreden začetek kritike omladinske književnosti in kot tak prvi izpolnjeni uvet lepšemu napredku te-le same. „Trebalo bi nam sedaj še isto takega pregleda srbske omladinske književnosti. Tam je priličnih stvari te vrste, a v književnosti je treba, da je vse, kar je hrvatsko in srbsko, skupno. Tu vsaj razdvajanje nima smisla.“

Ali niso ti izvadki iz poročil srbo-hrvatskih in čeških listov sugeriranje sodbe onim, ki bodo knjige ocenjevali pri nas? Na to odgovarjam: Kdor se da zavesti takim splošnim poročilom, naj rajši pusti kritikovanje in ocenjevanje. Nadalje se bojim, da bodo knjige naše Šolske Matice ostale zopet neocenjene kakor že večkrat — in to je velika dekadenca, ako se ne pobrigamo za svoje edicije, ki si, evo, pridobivajo simpatij in ugleda zlasti pri Hrvatih in Srbih. Končno bi želel, da bi baš rastoče zanimanje za naše kulturno delo vsepovsodi zbudilo tudi slovenske duhove ter nam okrenilo oči proti iztoku, proti „straži hrvatski, kjer solnce gor pride“. Na polju književnosti — pravim s srbskim poročevalcem — treba, da je vse, kar je slovensko in hrvatsko-srbsko, skupno. Tu vsaj razdvajanje nima smisla.

Dr. Fr. Ilešič.

Josef Strzygowski: *Die bildende Kunst der Gegenwart*. Ein Buchlein für jedermann. Leipzig 1907. Cena 4 marke. — Moderna umetnost je kaos, v katerem se je nestrokovnjaku težko izpoznati. In vendar umetnost

ni samo za višjih deset tisoč, samo za umetnike in strokovnjake, ampak tudi za koga drugega. Pri nas na Slovenskem bi skoro rekel ne poznamo druge umetnosti kot poezijo in nekaj glasbe, upodobljajoča umetnost nam je bolj tuja. In kje naj vzamemo tudi razumevanje za to panogo umetnosti. Šola nam tega ne nudi; prebrska se vse kotiche grškega in rimskega življenja, skoro bi človek moral vedeti za hišno štev. Sokrata, kakor sem nekje čital, a duha, tistega klasičnega, umetniškega duha ni. Dečko zna tri vrste starega stebrovja na pamet, a ne ve, da danes isto stebrovje vidi lahko pri tej ali oni stavbi. Gre mimo, vidi stebre, a nima pojma o tem ali onem slogu. Vsako mesto ima stavbe novejšega časa, ki bi prišle v tem oziru v poštev, a nikdo mladega človeka ne opozori na to. Vem iz lastne izkušnje, da smo znali v gimnaziji mehanično vso tisto navlako na izust, a hodili leta in leta v šolo mimo cerkve, kjer je bilo takih umetniških momentov v obilici. Par besed bi bilo zadostovalo in več bi bili imeli dobička kot od tistih golih strani iz šolske knjige. Da se o moderni umetnosti ne črhne niti besedice, je čisto jasno.

Omenjena knjiga je namenjena vsakomur, ki se zanima za stvar in ki hodi z odprtimi očmi po svetu. In potrebna je bila. Strzygowski je tu podal res nekako navodilo, katero človeku pokaže v moderni umetnosti neko začrtano pot, po kateri nam je hoditi. Pisatelj nas vodi med stavbami modernega sloga, ozira se na ornamentiko in kiparstvo, največji oddelek pa je posvečen slikarstvu. Knjiga je bogato ilustrirana, kar gotovo povečuje njeno vrednost.

Nas najbolj zanima odstavek „Künstlerische Erziehung“. Vzgajati v tem smislu more le mož, ki je sam dovolj izobražen in posvetilo knjige nam pravi, komu je namenjena — „Der Lehrerschaft — — —“.

Da, v prvi vrsti je potreben vzgojevalec trdne podlage, šele potem bo lahko tudi on podal kaj drugim.

Ne le šolo, ampak tudi učiteljstvo je treba reformirati, to je dandanes jasna stvar. Kaj nam pomaga najboljši šolski sistem, ki odločuje toliko in toliko ur umetnosti, če pa ni tu moža, ki pozna svoj predmet in ga lahko poda svojim učencem v njim primerni obliki. Umetnikov nočemo in tudi ne moremo vzgajati, pač pa hoče pisatelj „Die Erziehung zum Kunstverständnis“ (str. 134). To pa ne gre mehanično iz knjige, tu mora nastopiti umetnost sama „Die Beschäftigung mit dem Kunstwerk selbst“. Umetnino samo moramo imeti pred sabo, bodisi že pesem ali slika ali umetniška stavba, drugače ves trud nima smisla. „Ohne diesen Maßstab zeitigt alle Erziehung einen Dilettantismus, der mehr schadet als nützt, Dünkel großzieht, statt Achtung und Hingabe zu pflanzen.“ (Str. 140.)

To so nazoni moža, ki ima dolgoletne izkušnje za seboj in obširno, temeljito teoretično podlago. Vsakemu, ki zmore tiste 4 marke, bodi knjiga topla priporočena. Vrzal, katero je zamašila, je bila res velika. Posebno pa opozarjam na to delo slovensko učiteljstvo, katero bo našlo tu mnogo dobrih praktičnih nasvetov in si tudi razširilo svoje obzorje v moderni umetnosti, kar je dandanes vsakemu izobražencu gotovo potrebno. Janko Bratina.

I. Divja rožica. II. Slovenskim mladenkam. Za ženski dvospev in klavir. Uglasbil Hrabroslav Volarič, op. 12. Cena 1 K 50 vin. V Ljubljani 1908. Tiskala Učiteljska tiskarna. Založila Franciška vdova Volaričeva. —

O tem glasnem delu sem izpregovoril kratko besedo že v letošnji 4. številki „Ljubljanskega Zvona“. Čutim pa se dolžnega, da omenjam in

pohvalim to izborna delo nepozabnega prijatelja in tovariša tudi v Vašem cenjenem listu, opozarjaje gg. tovarišice in tovariše na ti dve krasni cvetki na našem muzikalnem polju. Besedilo prve pesmi je zložil Simon Jenko, a druga pesem je iz peresa znanega beneškega pesnika, župnika g. Podreke. Skladatelj Volarič si je dovolil le nekatere premembe v besedilu, žal, da ne na korist pesmi same. Jaz bi bil pustil besedilo tako, kakršno je napisal pesnik Podreka sam.

Toda to le mimogrede. Skladatelj Volarič je bil umetelnik po mišlosti božji. Bil je poln žive fantazije in znal je pesnike glasbeno tolmačiti kakor malokdo. Ob tem so pa njegove skladbe vendar preproste, odsvit njegovega čutečega srca in dokaz glasbene zmožnosti njegove. Glede teh dveh skladb trdim, da postaneta kmalu narodova last, zlasti, ker sta namenjeni ženskim glasovom, kakršni so posebno priljubljeni v našem rado-pnevem narodu.

Neki ocenjevalec je trdil o Volariču, da bi bili Slovenci imeli v njem svojega Mozarta, da je bil prost moreče učiteljske službe. Pritrjujem, a omeniti moram tudi — in to je silno žalostno — da uprav možje, ki bi bili pokojnega Volariča lahko „dvignili“, negujejo njegov izredni talent: — uprav taki možje so mu stfali trnja na življenja pot, ovirajoč njegovo delavnost na muz. polju! Ko bodem pisal svoje spomine o nepozabnem prijatelju, dokažem z njegovimi pismi, kako je n. pr. neki šolski predstojnik šikaniral ubogega Volariča! Pa saj je to „stara pesem“, veljavna še dandanes! Posebno v našem stanu, žal! ne odločuje zmožnost, nego pridejo v poštev druga „svojstva“, da kdo zleze po „lestvici navzgor“.

Dovolj! Priporočam najtopleje to glasbeno delo! Tovariši, marljivo kupujte ti skladbi, zakaj s tem podpirate tudi rodovino pokojnega skladatelja, ki se s sramotno malo penzijo bori za eksistenco. Petnajst strani obsežna publikacija je gotovo vredna malih stroškov. — Naročuje se z naslovom: Gospa Franja Volarič v Gorici (Görz), via St. Antonio 12.

Janko Leban.

Adria-Klänge. Auswahl aus den Gedichten des Simon Gregorčič. Übersetzt vo J. Pregelj.

48 strani obsežno knjižico mi je poslal založnik, vč. g. župnik Fabijan pri Sv. Luciji na Tolminskem. Dobiva se pri njem (ako se ne motim po kroni). — Prevajalec J. Pregelj je visokošolec na Dunaju, kjer študira slavistiko in germanistiko. Znan je tudi v slovenskem slovstvu pod pisateljskim imenom „Makarov“. — Prepričal sem se, da g. Pregelj temeljito pozna slovenski in nemški jezik. Vobče se mora reči, da se mu je prevod posrečil. Seveda: vse pesmi niso enako izborna prevedene, a o nekaterih trdim, da dosegajo original; tako n. pr. An die Heimat, Jephthes Schwur. An den Ölbaum. Manj mi ugaja Der Hirt, Des gefangenen Vogels Klage itd.

Knjižico je kaj lično natisnila „Narodna tiskarna“ v Gorici.

Janko Leban.

Novosti.

Slepa ljubezen. Ljudska igra s petjem v petih dejanjih. Spisal Anton Pesek. (I. zvezek. Slike iz vzgoje.) V Ljubljani 1908. Založil Anton Pesek, šolski vodja v Narapljah pri Ptujski gori. Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

V svojem delu „Slepa ljubezen“ dokazuje pisatelj, da mora biti vzgoja otrok prva in najvažnejša skrb staršev, da sta šola in učiteljstvo velevažen

faktor za narodovo prosveto in da le vzajemno delovanje staršev in učiteljev more imeti pravi uspeh. — Cena knjigi je 1 K, s poštnino 1 K 10 h in je dobiti pri pisatelju v Narapljah, pošta Ptujška gora, Štajersko.

Tovariši in tovarišice! Širite to lepo in velevažno knjigo med narodom!

O reformi mature. Napisao dr. J. Tominšek. Preštampano iz „Nastavnoga vjesnika“. Knj. XVI., sv. 7. V Zagrebu. Tisak kr. zemaljske tiskare. 1908. To je naslov 15 strani obsegajoči brošurici, v kateri obravnava učeni naš sotrudnik vprašanje aktualnega pomena. Zanimivi razpravi želimo kolikor največ čitateljev.

Razgled.

Listek.

* **Program shoda slovanskega učiteljstva v Pragi** je določil odbor Z. U. S. J. U. takole: dne 9. avgusta 1908 pozdravni večer na Žofini. 10. avgusta predpoldne slavnostna otvoritev shoda. Referati: 1. O narodni vzgoji. 2. O nalogah in ciljih „Zveze slovanskega učiteljstva“. Istega dne popoldne: Posvetovanja v odborih (sekcijah). — 11. avgusta: Sprejetje predlogov sekcij v plenumu. Popoldne: Glavno zborovanje „Zveze slovanskega učiteljstva“ in nemara shod abiturijentov učiteljskih l. 1908. — 12. avgusta predpoldne: Glavno zborovanje delegatov Z. U. S.; popoldne: Glavno zborovanje Dédictva Komenskega. — 13. avgusta: Izleti. V predsedništvu pripravljalnega odbora so: Kol. B. Skála, predsednik, kol. V. Pivnička, tajnik in kol. V. Kubín, blagajnik.

* **158. odborova seja „Maticе Slovenske“** dne 3. aprila 1908. Letošnji občni zbor „Maticе Slov.“ bo v ponedeljek, dne 25. maja, ob 8. uri zvečer v ljubljanskem „Mestnem domu“. Publikacije za l. 1908. se bodo tiskale vsaj v 4500 izvodih; za tisk Zbornika, Zabavne in Hrvatske knjižnice ter Prevoda iz svetovne književnosti se razpiše natečaj; knjige morajo novembra biti v Ljubljani pripravljene za ekspedicijo. Sprejmejo se nekateri rokopisi in določijo recenzenti novim. — Od zadnje odborove seje je društvu pristopilo vnovič ali na novo 40 članov. — Za l. 1908. izda Matica sedmero knjig (med temi tri ilustrirane). 1. Zbornik (znanstvene razprave o početkih naše književnosti v protestantski dobi; slike). 2.) Knezova knjižnica (Cankarjev spis „Novo življenje“; jubilejni spis o Vatr. Jagiču). 3.) Zabavna knjižnica (poleg pripovednih spisov drama Zofke Kveder-Jelovškove „Amerikanci“). 4.) Hrvatska knjižnica (komentirana istrska priča Vl. Nazora „Veli Jože“, umetniški opremljena). 5.) Prevod Goethejevega „Fausta“, I. del. 6.) Štrekelj, Narodne pesmi. 7.) Seidl, Kamniške ali Savinjske planine, II. del (s slikami).

* **Osemdesetletnica Tolstega** se bode slavila avgusta t. l. Slavila se bode po vsem kulturnem svetu. V ta namen se je sešel v Petrogradu odbor, kateremu predsedujeta M. M. Kovalevsky in I. Rjepin.

* **Naša osoda** je dognana. Klerikalni cvet državnega zbora, grof Vojteh Sternberg je izjavil na zaupnem shodu v Bolehošti: „Ko postanem minister, ukažem zapreti šole in vse učitelje obesiti.“ Kakor Cezar v Ciliciji z razbojniki. Cezar je svojo obljubo izpolnil. A grof Sternberg najbrže ne bode nikdar minister. — Ali ne odkrivajo te neumne besede globin krščansko-socialne duše?

* **Stanovi in ječa.** Od 100.000 pravnikov pride v ječo 48, od 100.000 umetnikov 28, od 100.000 zdravnikov 16, a od 100.000 učiteljev samo 5. (Po Bartrinu in Tardenu.)

* **Nerazrezane knjige** so muka vseh čitateljev. Sredi najlepšega čitanja vzemi nož in reži. In vendar bi založniki lahko brez truda s strojem opravili to delo. In knjiga bi ostajala nepoškodovana, čista, lepa, ne bi se trgala pri rezanju ne bi bilo nevoljnosti bralecev. Zato se pripravljaj akcija vseh bralecev: prisiliti založnike, da store v tem oziru svojo dolžnost.

* **Iz starih časov.** L. 1867. dne 23. februarja je prejel neki češki učitelj od svojega duhovnega šolskega nadzornika tole pismo: „Gospod župnik St. mi je pravil, da nosite od one dobe, kar ste v K., takozvane „brke“. Ko ste se pri meni priporočali za službo, niste imeli brade in nisem zato imel priložnosti Vam reči svoje mnenje. Nobeden drug učitelj si ni omislil tega okraska, ker dobro ve, da se to ne spodobi. V zakonu seveda ni govora o bradi, tam se govori samo o spoštovanju do stanu. A vendar še nismo tako daleč, da bi učiteljski stan bil prost vsakega duhovnega značaja. Učitelj ni samo vzgojevalec, ampak tudi orglavec in cerkovnik, ki ima vršiti svojo službo v sveti hiši. Takšen učitelj ne sme posnemati lajtnanta ali komija, mora gledati na stanovsko čast in spodobnost in se odreči brkov! Resni ljudje vidijo v nošenju brkov učiteljsko srboritost in bojaželjnost...“

* **Koedukacija na Švedskem.** Izmed 40 samostalnih državnih realk na Švedskem je 19 takšnih, ki so pristopne dečkom in deklicam, ki se torej skupno poučujejo.

* **Časnikarstvo v Parizu.** V Parizu izhaja 3218 časnikov, izmed teh je 139 dnevnikov. Ena novina pride povprečno na 900 prebivalcev. V Parizu je približno 100.000 ljudi, ki žive ob novinstvu.

* **Razdelitev ministrstva za bogočastje in nauk** mislijo razdeliti na ministrstvo prosvete in umetnosti in na ministrstvo kulta. Grillparzer je svoje dni dejal:

Hört ihr Leute und laßt euch's sagen,
Der Kultus hat den Unterricht erschlagen.

Želja vseh dobrih ljudi bi se s to razdelitvijo izpolnila.

* **O cesarjevem jubileju** piše službeni list, da si želi Nj. V., da odpadejo vse parade in druge priredbe in naj se proslavi jubilej samo z dobrotvornimi podvzetji.

* **Protokol praškega shoda „Svobodne misli“** je izšel. Stane 4 K 20 h. Naroča se pri Volni Myšlenki na Kraljevskih Vinogradih (Praga), Korunní třída č. 6.

* **Organizacija učiteljev in studij zakonov.** Ker le oni učitelj brani svoj stan, ki pozna svoja prava, pozivajo češki učiteljski listi neprenehoma, naj proučujejo učitelji zakone. Tudi mito svetujemo — ker dnevi so težki in bodo vedno težji. Nastaja boj za šolo, učitelji, pripravljajte se na ta boj in ostrite uma svetli meč! .

* **Stoletnica rojstva J. K. Tyia.** Oče češkega sokolstva J. K. Tyl, se je porodil 4. februarja 1808. Minilo je torej letos sto let.

Pedagoški paberki.

* **Zanimivo sodbo** čitamo v „Č. Učitelju“. Učitelj nadaljevalne šole v P. je zapovedal nekemu učencu, naj stopi pri pouku iz klopi. Učenec ga ni hotel ubogati. Učitelj ga je naznanil sodišču. Sodnik je obsodil učenca na 14 dni ječe. Učenec je rekuriral, a višje sodišče je potrdilo prvo obsodbo, češ, učitelj je v šoli uradnik, ki ima nalogo, paziti na učence. Kdor se protivi učitelju med poukom, se protivi državni oblasti. In takšno ravnanje se mora kaznovati po § 136 k. z.

* **Petje v šoli.** V „Century“ piše gospa Melba o pouku v petju in opisuje metode, ki so se doslej najbolj obnesle. Pravi, da se izgubi mnogo lepih glasov, ker se nihče ne briga za njih razvoj. Tako propade mnogo lepote in kapitala. Ljudstvo ne pozna govornih in dihalnih organov otrok; ne učimo otrok pravilno dihati, in ravno to je jako važno za pevca. Sploh nobena pesmarica nima znakov za dihanje, kar gotovo ni dobro.

* **Memorovanje.** „Revue universitaire“ je prinesla članek od C. Fusila, v katerem se pisatelj bojuje proti skupnemu memorovanju pesmi v šoli. Za otroke je najbolj dolgočasna učna ura, v kateri učitelj izpituje naučeno pesem. Zato svetuje, naj bi bilo otrokom prosto, naučiti katerosibodi pesmico iz učbenikov in šolskih knjig. Tako bo nestalo dolgega časa v šolah.

* **Obrtno šolstvo.** Pri sestanku učiteljev in obrtnikov v trgovski komori v Zagrebu je predložil obrtnik Kralj sledeče: 1.) da stopi v obrt mladina, ki je v to usposobljena po šoli; 2.) da se razredi obrtne šole kolikor mogoče razdelé po strokah; 3.) da bodi stvarni pouk kolikor mogoče praktičen, 4.) obča naobrazba bodi moderna. Da se vse to doseže, naj 1.) v enem razredu ne bodi čez 30 učencev, 2.) poučava naj se po dnevu; 3.) učitelji naj bodo strokovno usposobljeni za svoj predmet; 4.) šola imej dovolj učil; 5.) učitelji naj imajo večjo disciplinarno oblast.

* **La crèche** (la kreš), tako imenujejo Francozi in Angleži „jaslice“ ali čuvališča za otroke. Najbolj vzorno je čuvališče, ki je nastalo v novejšem času po zaslugi obitelji Furtado-Heine v Parizu. V ta zavod se sprejemajo ubogi otroci izpod treh let. V zavodu ostajajo od 6. ure zjutraj do 8. ali 9. ure zvečer. Majhni otroci leže v zibelci, večji lazijo po podu, hodijo, tekajo se igrajo. Sterilizovano mleko jim je hrana, vsak teden jih preišče zdravnik. V zavodu jih kopljejo, čistijo, dajajo jim obleko. Vsako dete ima svojo številko, da ga ne zamenijo! Matere prihajajo, če morejo, in doje svoje male. — Jaslice ohranijo marsikatero življenje in olajšajo materam obstanek. A rodovinskega življenja ti otroci ne poznajo — in v Parizu je nemara tudi to dobro.

* **Belgijsko učiteljišče.** „L' école nationale“ opisuje učiteljišče v Hainautu. Prva dva tečaja se učita samo občilih znanosti, druga dva samo pedagogike. Vsak profesor mora učiti tudi metodiko svojega predmeta in praktiški uvajati pripravnike v svojo stroko. Učenci se pripravljajo za vse vrste šol — od zabavišča do ljudskih univerz in šol za abnormalne otroke. Pri šoli se nahaja zavod za pedologijo in pedotehniko. Tu se vrše poskusi o fiziškem, psihiškem in moralnem stanju normalne in nenormalne dece, a vse to opravljajo učiteljski pripravniki in pripravnice pod vodstvom gospe dr. Joseyko, ravnateljice psihološkega laboratorija bruseljskega vseučilišča.

* **Učitelj knjižničar.** V „Revue bleue“ zahteva Langlois, naj se učiteljski pripravniki seznanjajo z delom v knjižnicah, da bodo mogli pozneje osnivati ljudske knjižnice.

* **Obitelj in otroci.** V „Revue des Deux Mondes“ razpravlja L. Delzons razmerje med obitelji in otroki. Trideset let je, kar se ljudstvo mnogo zanima za vzgojo. Mnogo se troši za vzgojo, mnogo ljudi živi za otroke in ob otrokih. Ali ni ta pokret oslabil obiteljske vezi? Vsi zakoni o otrokih imajo isti smoter: omejiti svobodo staršev, kontrolirati njih pravice, ki se ocenjujejo, zmanjšujejo in odvzemajo. Istodobno prenaša obitelj moralni in gospodarski razvoj pod vplivom individualizma, naglega razvoja industrije; nekateri roditelji se ne morejo ob najboljši volji več brigati za deco. Pisatelj opominja roditelje, naj pazijo bolj na te prilike, a od humanitarnih društev zahteva pomoči za ubožce.

* **Esperanto.** Novikov se protivi v članku, ki ga je priobčil v „Revue de deux Mondes“ nameram esperantistov. Umetni jezik ne more nikdar zavladati v svetu. Če postane esperanto res občevalni jezik vsega sveta, potem se mora spreminjati kakor vsak živ jezik, in tako bi imeli kmalu francoski esperanto, ruski, nemški, angleški esperanto itd. Bolje bi bilo proglašiti francoski jezik svetovnim jezikom.

* **Kinematograf.** Rusinski list „Učitelj“ opozarja na opasnosti kinematografa za ljudsko moralo. Tu se prikazujejo najbolj sablaznive scene in žejna duša mladine vse vpije v se. —

Znano je, kako se je v Zagrebu postavila javnost proti demoralizajočemu vplivu nekega madžarskega kinematografa. Vsekako bi bilo treba več kontrole zlasti pri predstavah, h katerim prihajajo tudi otroci.

* **Ali znamo govoriti?** Kakor je videti, ne, ker sicer bi ne bilo treba uvajati po vseučiliških stolice za govor. Vsled poziva freiburškega vseučilišnega senata poučuje operni pevec mestnega gledališča, Pavel Jugel, poslušalce vseh fakultet tamkajšnjega vseučilišča o tehniki govorjenja. Pri pouku se ne predava, ampak praktiški vadi. Pravilno, štedljivo dihanje, glasno, neutrudljivo govorjenje, vaja dihalnih mišic, pravilno držanje jezika in ust pri tvoritvi samoglasnikov in soglasnikov in odprava vseh slabih navad v govorjenju, to je temelj freiburške učne snovi. Za vse, ki morajo mnogo govoriti: za učitelje, sodnike, branitelje, duhovnike imajo te vaje velik praktiški pomen. — Mestni šolski svet v Freiburgu je vprašal vse učiteljstvo, ako priznava, da je „vaja v govorjenju“ za učitelje potrebna in koristna. Odgovor je bil povsod isti: naj se store potrebni koraki, da bodo mogli poslušati Jugela tudi učitelj. — Torej zopet košček vseučiliške naobrazbe.

Kronika.

* **Izključena iz vseh šol celega okraja.** „Právo Lidu“ piše, da so učenko ljudske šole Ano M. v Čeških Budjejevicah izključili iz šol celega okraja, ker nikakor ni hotela k spovedi. Deklica noče več k spovedi, ker so bila stavljena vprašanja tako gnusna, da jih ni mogla ponoviti.

* **Danski minister** notranjih zadev, Sigurd Berg, je sin nekdanjega ljudskega učitelja, ki si je kot poslanec v danskem drž. zboru pridobil mnogo zaslug za domovino. Da ohranita spomin na rajnega očeta, darovala sta minister in njegov brat 50.000 danskemu učiteljskemu društvu. Na dan očetove smrti se imajo obresti te glavnice razdeliti med potrebne učiteljske vdove. Podporo razdeli poseben odbor učiteljskega društva.

* **Poljsko društvo za proučevanje otrok.** Znana pedagoška pisateljica Angela Szy-cova, med. dr. Vlad. Chodecki, urednik Vlad. Very in pisatelj Edmud Bogdanovicz so ustanovili v Varšavi pedopsihološko društvo z gornjim imenom. Pravila so bila pravkar potrjena. Društvo namerava proučevati otroke po znanih metodah, prirejati razstave in predavanja iz te stroke in izdajati publikacije. Tudi ureditev pedološkega laboratorja čaka to društvo in izdajanje strokovnega lista. Delavnost društva je omejena na gubernije poljskega kraljevstva (ruski del nekđ. Poljske).

* **Pedagogika v Ameriki.** Paul Monroe objavlja v „Columbia University Quarterly“, da ima Amerika 23 velikih vseučilišč; na 20 vseučiliščih se predava pedagogika, in od teh samo dve imata po enega profesorja pedagogike, vsa druga vseučilišča imajo po več profesorjev. Columbia University je izdala l. 1898. samo 20 pedagoških diplom in 145 zdravniških, a l. 1906. že 152 zdravniških in 376 pedagoških.

* **Potovanje učiteljskih kandidatov** bi naj imelo pedagoške svrhe. A „Slobodna riječ“ nam pravi, da lansko potovanje hrvaških učiteljiščnikov ni imelo te svrhe. Na svojem potu niso videli ni ene šole, ni ene higijenske ali šolske uredbe, ni ene pisanke spisnega zvezka, risanke, nobenega učila, ampak so „kakor fratri hodili iz cerkve u cerkvu, od samostana do samostana, prisustovali su misama i procesijama . . .“

* **Šolstvo v Dalmaciji.** Iz izvestja deželnega šolskega sveta za l. 1906. črpamo o dalmatinskem šolstvu te-le podatke: Koncem leta 1906. imela je Dalmacija 428 ljudskih šol s 585 razredi. Večina šol je torej na jako primitivni stopnji kakor v sosednji Istri, kjer so dvo-razrednice dokaj redke. Razen tega je bilo 12 pomožnih šol in ena eskurendna šola. Za oba spola je bilo 329 šol, za dečke 56, za dekllice 43. Hrvatskih šol je bilo 427, samo ena šola ima italijanski učni jezik, in še ta ima samo 356 otrok. Zato pa se je italijanščina obvezno učila v 80 šolah, čim je na italijanski šoli hrvaščina obvezni predmet. Znatno je število me-

ščanskih šol: pet je bilo deških, ena dekliška. 550 knjižnic služi učiteljem in učencem. Poleg ljudskih šol sta bila dva obrtna tečaja in še dva poljedelska tečaja. Vsa dežela ima samo en otroški vrtec. 81 šol ima poldnevni pouk. Izmed 27 zasebnih šol ima 11 pravo javnosti, 16 tega prava nima. Dve zasebni šoli sta bili dekliški meščanski šoli, druge so ljudske. Zasebne šole so bile: 12 hrvatskih ali srbskih, 9 italijanskih in 2 nemški, 2 hrv.-italijanski. Učiteljev je bilo 723, in sicer 413 moških in 310 žensk. Od 57.621 otrok godnih za šolo se je poučevalo 51.396. V zasebnih šolah je bilo 2318 otrok. Od 3907 otrok, ki niso pohajali šolo, je bilo normalno razvitih 1555. — Dalmatinsko šolstvo je še v povojih. Dalmacija, ki bi bila lahko ena najbogatejših dežel v Avstriji, je po zaslugi avstrijske vlade najbolj revna dežela naše monarhije. Čast komur čast!

* **Stanje ruskega šolstva** je še vedno strašno siromašno. Vlada se pripravlja za reorganizacijo fote. Da bi se raje pripravljala na reorganizacijo šol. V „Obrezavaniju“ piše Petrunkijevič, da upravljajo državni imetek činovniki 44 let brez kontrole. Rezultat je ta-le: Od 1455 milijonov rubljev državnega prihoda se izda 3807 milijonov za obresti državnega dolga, 457 mil. gre za vojsko in mornarico, 1467 za činovnike, 646 za policijo, in le 774 mil. za narodno prosveto.

* **Šolstvo na Balkanu.** „Učiteljski glas“ prinaša to-le statistiko o balkanskem šolstvu: Na Romunskem pride ena ljudska šola na 82 km² in 2800 prebivalcev; v Srbiji na 42 km² in 1230 prebivalcev; na Bolgarskem na 27 km² in 1102 prebivalca; v Črni gori na 70 km² in 1900 prebivalcev; v Bosni je šolstvo najmanj razvito. Tam pride ena šola na 145 km² in 4289 prebivalcev. Cesar Friderik III. bi bil napisal koncem te statistike A. E. I. O. U.

* **Nekaj novega.** Dunajski šolski nadzornik Schwalm je neizmerno vesten. V šoli ne more soditi zmožnosti učiteljev. Kdor hoče avanzirati, mora napisati domače naloge, in sicer učne slike o pouku v vseh razredih osemrazrednice. To je vsekakor nekaj novega, in c. kr. birokrat na slovenski zemlji nemara še neznano.

* **Štedi!** V Lincu si morajo učiteljišniki pri vajah na glasovirjih svetiti z lastnimi svečami.

* **Učiteljska plača.** Bukovinsko učiteljstvo dobi plačo državnih uradnikov poslednjih treh plačilnih razredov.

* † **Karol V. Zenger.** Dne 22. januarja 1908 umrl je slavni češki učenjak Karol V. Zenger, em. profesor češke tehnike. Bil je originalen proučevalec v fiziških vedah, zlasti v optiki, astronomiji in meteorologiji. Njegovo znanje je bilo jako obsežno, zakaj še-le kot absolviran pravnik se je posvetil fiziki. Njegova razkritja so mu priborila v tujem učenem svetu sijajno ime. Utemeljel je na pr. elektrodinamiško teorijo o svetovnem sistemu. Učiteljem je bil velik prijatelj in rad je predaval v učiteljskih društvih. — Rodil se je l. 1830. Svoje blagoslovljeno življenje je končal s plemenitim činom: vse svoje imetje je zapustil dijakom v podporo.

* **Cvetke madjarske kulture.** V Mijavi na Slovaškem se je vršil kakor vsako leto tudi lani koncem šolskega leta izpit. Učenci so po naključju okrasili dvorano z rdeče-belomodrimi traki — s hrvatsko trobojnico. Vsled te „veleizdaje“ so bili obsojeni učitelji Pavel Kulišek, Vladimir Lajda in Mihajlo Simonovič brez preiskave na 15 dni zapore in 200 K globe. Ravnatelj učiteljišča v Modri je prepovedal sinovom slovaških staršev vstop v ta zavod, ker nič ne pomaga; madjarizacija nima nobenih uspehov in mi sami vzgojujemo izdajalce ogrske zemlje. In Apponyi predbaciva Björnsonu, da laže.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Št. 238.

Na dvorazredni ljudski šoli v Zagorju je stalno popolniti mesto nadučitelja z dohodki II. plačilnega reda.

Prošnje za to službo je vlagati po službenem potu pri krajnem šolskem svetu v Zagorju do 4. maja 1908.

Okrajni šolski svet v Kozjem, dne 4. aprila 1908

Razglas.

Izpiti učne usposobljenosti za obče ljudske in za meščanske šole se začno pri podpisani komisiji v toletnem pomladnem roku dne 4. maja ob 8. uri zjutraj.

Po predpisu opremljene prošnje dopusta k tem izpitom naj pridejo predpisanim službenim potom najpozneje do 30. aprila t. l. k podpisanemu ravnateljstvu.

V Mariboru, dne 14. marca 1908.

Ravnateljstvo c. kr. izpraševalne komisije za obče ljudske in meščanske šole.

Vsem sotrudnikom, naročnikom in prijateljem našim želimo prav veselo **Alelujo!**

Uredništvo in upravništvo „Popotnika“.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

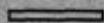
Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš   **Popotnik**
Zvonček   **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnateljju M. J. Nerat-u v Maribor, Kokoschinegallee.

Tečaj za učitelje meščanskih šol.

Naučno ministrstvo je dovolilo, da se priredi v šolskem letu 1908/9 na ljubljanskem učiteljišču kurz za učitelje meščanskih šol s temi-le predmeti: pedagogika (2 uri na teden), nemški jezik (3 ure na teden), slovenski jezik (3 ure na teden), zemljepis (3 ure na teden) in zgodovina (3 ure na teden). Tega kurza, ki se vrši celo šolsko leto 1908/9, se smejo udeleževati slušatelji in slušateljice. Za sprejem je potreben dokaz vsaj z dobrim uspehom prebite zrelostne preizkušnje za učiteljišča. Prosilci, ki so usposobljeni za obče ljudske šole, imajo prednost. Z izpričevalom učne usposobljenosti oziroma zrelostnega izpita opremljene oglase za sprejem je pošiljati potom okrajnega šolskega sveta do konca meseca julija t. l. ravnateljstvu c. kr. učiteljišča v Ljubljani.